İLÂHÎ HADİSLER

Hasan Hüsnü ERDEM

DİB YAYINLARI

بسم الله الرحمن الرحيم

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI - 4
KAYNAK ESERLER - 2

Musahhih
H. Duran NAMLI
Sedat MEMİŞ

Grafik & Tasarım
İsa YÜCEL

Baskı
Sistem Ofset
0312 3958112

10. Baskı - 2015

Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı:
14.2.1980-80

ISBN
978-975-19-2163-5
2012-06-Y-0003-4
Sertifika No: 12930

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı
No:147/A 06800 Çankaya/ANKARA
Tel: 0 312 295 72 93 - 94
Faks: 0 312 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış
Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü
Tel: 0 312 295 71 53 - 295 71 56
Faks: 0 312 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

İLÂHÎ HADİSLER

Hasan Hüsnü ERDEM

ANKARA - 2015

DİB YAYINLARI

ÖNSÖZ

Din kardeşlerime ufak bir hizmette bulunmak maksadıyla Abdurraûf Münâvî'nin[1] "el-İthâfâtü's-seniyye bi'l-ahâdîsi'l-kudsiyye" adlı eserini esas tutarak bu mevzudaki diğer mûteber eserlerden de faydalanarak vücûde getirdiğimiz bu tercümemizin başına, İslâm Dîni'nin ana kaynaklarından olan Kur'an-ı Kerim ile Ahâdîs-i Kudsiyye ve Nebeviyye arasındaki farkları gösterir bir mukaddime koymayı faydalı bulduk.

---

[1] Abdurraûf Münâvî (1545-1622 M.): 11'inci asrın tanınmış Muhaddislerinden ve Şâfiî fakihlerindendir. Arabî ilimleri babasından, hadis, fıkıh, edebiyat ve sâir fenleri Şems-i Remlî'den okumuş, muâsırlarından hiçbir kimseye nasib olmayan çeşitli ulûm ve maarifi kendisinde toplamış mütefennin bir zattır.

Hayatını tedris ve te'life hasretmiş, hadîse, siyere, fıkha, tıbba, tarihe, emsale, biyoloji ve nebâtata, tasavvuf ve teşrihe dair yüzden ziyade eser yazmıştır. Basılmış eserleri arasında Süyûtî'nin "Câmi'ü's-Sagîr"ine yazmış olduğu "Feyzü'l-Kadir" adında altı ciltlik büyük şerhi ile bundan ihtisar ettiği iki ciltlik "et-Teysir" ve on bin hadis-i şerifi cem' eden "Künûzü'l-Hakaik", ruh hakkındaki İbn-i Sînâ'nın "en-Nefs'ül-Ayniyye" kasidesine şerhi ve Sâdât-ı Sofiyyenin hal Tercemesine dair yazdığı "el-Kevâkibü'd-Dürriyye" ve "Esmâ-i Hüsnâ" şerhi kayda şayandır.

952 H. tarihinde doğmuş, 1031 yılında Kahire'de ölmüş ve namazı Câmiü'l-Ezher'de kılınmıştır.

KUR’AN-I KERİM’LE HADİS-İ KUDSÎ VE HADİS-İ NEBEVÎ ARASINDAKİ FARKLAR

Allah Teâlâ Hazretlerine nisbet olunan kelâm üç kısımdır:

1- Bu kelâmın en şereflisi Kur’an-ı Kerim’dir. Çünkü, birçok bakımlardan i‘câzı ile diğer sözlerden temâyüz etmiştir. Dünya durdukça mûcize olarak kalacak, tebdil ve tağyirden masun bulunacaktır. Kur’an-ı Azîmü’ş-şân’ın abdestsiz tutulması, cünüp iken okunması haramdır. Mânen rivâyet olunmaz, Namazda taayyün etmiştir; ondan başkası okunmaz. Ona Kur’an ve Furkan tesmiye olunmuştur. Her harfine on hasene vardır. İmam Ahmed’den bir rivayete göre, onu satmak da câiz olmadığı gibi bize göre de mekruhtur. Kur’an’dan bir cümleye Âyet ve âyetlerden mürekkep bölümlere Sûre adı verilir. Halbuki, diğer kitaplarla kudsî hadisler için bu vasıflardan hiç biri sâbit değildir; onların abdestsiz tutulması ve cünüp iken okunmalarında beis yoktur. Bunların namazda okunmaları da kırâat nâmına kâfi değildir. Namazı bozar. Bunlara Kur’an denmez, bunları okuyanlar için her harfi mukabilinde on sevap da verilmez.

2- Cenâb-ı Hakk’a nisbet olunan kelâmın İkincisi: Tebdil ve tahrîfe uğramazdan evvelki Kütüb-i Enbiyâ’dır.

3- Üçüncü kısım kudsî hadislerdir. Hadis-i Kudsî, Peygamber Efendimiz’in Allah’a isnâd edip, O’ndan âhad tarîkıyle naklolunan hadistir. İşte bu hadis, Allah’ın kelâmı olup ekseriya Allah Teâlâ’ya isnâd olunur. Hadis-i kudsî’nin Allah’a nisbeti, O’ndan sâdır olduğu cihetledir. Zîrâ, mânâsı Allah’tandır. İkinci derecede Kelâm-ı İlâhî, bir Hadis-i Rabbânî’dir; Allah Teâlâ’dan haber vermesi itibâriyle de Peygamber aleyhi’s-selâm’a nisbet olunur. Kur’an-ı Kerim ise ancak Allah’a izâfe olunur. Kur’an’ı naklederken “Allah şöyle buyurdu” Hadis-i Kudsî’de ise “Resûl-i Ekrem Allah’dan rivâyet ettiği sözde, Allah Teâlâ şöyle buyurdu” denir.

Hadis-i kudsiden başka hadislerin hepsi vahy-i İlâhî ile olup olmadığı hakkında ihtilâf vardır. “Resûlullah, kendiliğinden söz söylemez, onun sözü kendisine vahyolunan bir vahiydir.” meâlindeki âyet-i kerime bunun vahy ile olduğunu te’yîd ediyor. İşte böyle olduğundan dolayıdır ki, Resûl-i Ekrem Efendimiz “Haberiniz olsun ki, bana Kitap -Kur’an- verildi ve bununla beraber onun bir benzeri de verildi.” buyurmuştur.

Kudsî hadisler, vahiy keyfiyetlerinden birine münhasır değildir. Rüyâ, kalbe ilham veya melek lisânı gibi, her hangi sebeple vahyolunmak câizdir.

Kudsî hadisleri rivâyet eden kimsenin kullanacağı iki tâbir vardır:

1- Resûl-i Ekrem Efendimiz Allah'tan rivâyet ettiği sözde şöyle buyuruyor... demektir. Bu, selef'in kullandığı tâbirdir. Bundan dolayı Muhyiddîn Nevevî merhum bu tâbiri ihtiyar etmiştir.

2- Resûlullah salla'llahu aleyhi ve sellem'in Allah'tan rivâyet ettiğine göre, Allah Teâlâ şöyle buyuruyor... demektir.

Her iki tâbirin mânâsı aynıdır.

Ebü'l-Bekâ "Külliyât"ında kudsî hadisin Kur'an-ı Kerim'den farkını şöyle anlatıyor: "Hem lâfzı hem mânâsı vahy-i celî ile Allah'tan münzel olana Kur'an; lâfzı Peygamberden ve mânâsı ilham veya rüyâ sûretiyle Allah'tan olana da Hadis-i Kudsî denir."

Bâzılarına göre: "Kur'an mu'cizdir ve Cibrîl vâsıtası ile inzâl buyurulmuş lâfızdır, Hadis-i Kudsî ise mu'ciz olmadığı gibi vâsıta ile de değildir; bu gibi hadislere Kudsî, İlâhî, Rabbânî hadis denir." Tibî'ye göre Kur'an Cibrîl-i Emîn'in Hazret-i Peygamber'e getirdiğidir. Hadis-i kudsî ise, Allah'ın Peygamber'e rüyâ veya ilham ile haber verdiği mânâdır. Resûl-i Ekrem Efendimiz onu kendi tâbiri ile ümmetine tebliğ etmiştir. Ahâdis-i Nebeviyye ise doğrudan doğruya Peygamber'in sözüdür. Peygamber'in hadisleri bulega ve üdebânın sözlerinden daha beliğ olmakla berâber, mütevâtir olanlarında bile i'caz yoktur. Peygamber aleyhi's-selâm onları Allah'a izâfe ve isnâd etmediği gibi, Allah'tan da rivâyet etmemiştir.

Hülâsa, Hadis-i Kudsî Cenâb-ı Hakk'a, Hadis-i Nebevî Hazret-i Peygamber'e isnâd olunan kelâmdır.

HADİS-İ KUDSÎ MECMUALARI

Hadis-i Kudsî'lerin sayısı yüzü aşmaktadır. Bâzı hadis bilginleri bunları büyük bir eserde toplamışlardır.

Bu babta yazılmış eserlerin başlıcaları şunlardır:

1- el-İthâfâtü's-Seniyye bi'l-Ahâdîsi'l-Kudsiyye: Abdurraûf Münâvî. Hazret-i Peygamber'in lisânı üzerine vârid olan kudsî hadislerden 272 hadisi muhtevîdir. Eser 1354'de Mısır'da basılmıştır.

2- Mişkâtü'l-Envâr fî-mâ Rüviye ani'llahi Subhânehû mine'l-Ahbâr: Şeyh Muhyiddîn-i Arabî'nin 599 yılında Mekke'de topladığı kırk kudsî hadistir. Bilâhare yüzbire iblâğ etmiştir.

3- 319 Hadis-i Kudsî Mecmuası: Ulemâdan Yenişehirli Cârullah Veliyyüddîn (vefâtı: 1151.)

4- el-Ahâdîsü'l-Kudsiyye: Aliyyü'l-Kârî (1014.) Kırk Kudsî Hadis'tir. Tarafımdan Türkçeye çevrilmiştir.

5- el-İthâfâtü's-Seniyye bi'l-Ahâdîsi'l-Kudsiyye: Kırk hadise dair olup üç bab ve bir hâtime üzerine tertip edilmiş 239 sahife olarak 1323'de Haydarâbâd'da basılmıştır.

6- el-Erbaûn fi'r-Rivâyeti an Rabbi'l-Âlemîn: Takıyyüddîn Muhammed b. Dakîk el-Mısrî (vefâtı: 702.)

7- el-Belâgu'l-Mübîn fî Ahâdîsi'l-Kudsiyye an Seyyidi'l-Mürselîn: Şâfiî ulemâsından Seyyid Halef b. Abdulmuttalib el-Huveyzî.

8- İthâfü's-Seniyye fî Ahâdîsi'l-Kudsiyye: Meşâyih-i Kadiriyye fudalâsından Trabzon'lu Mehmet Mekkî (vefâtı: 1191.)

9- Dürretü's-Semîne fî Ahâdîsi'l-Kudsiyye: Ulemâdan, İşkodra'lı, İbrahim Sıtkı (vefatı: 1244.)

10- en-Nefhatü'l-Ünsiyye fî Ahâdîsi'l-Kudsiyye: Vecîhüddîn Abdurrahmân el-Ayderûsî.

11- Miftâhü'l-Künûz ve Misbâhü'r-Rumûz: Hüseyin bin Ahmed Tebrîzî. Kırk Hadis-i Kudsî.

12- et-Tuhfetü'l-Marziyye fî Ahbâri'l-Kudsiyye: Şeyh Abdülmecid Mısrî. Eser 1303'de Mısır'da tab olunmuştur.

HADİSDE ERBAÎN

Birçok kanallardan çeşit çeşit rivâyetlerle gelen bir hadisde Resül-i Ekrem Efendimiz: “Her kim din işlerine (sünnetime) âit kırk hadis hıfzedip ve yazıp ümmetime tebliğ ederse Allah Teâlâ Hazretleri onu fakihler ve âlimler zümresinde haşr eder.” buyurmuş ve Ebü’d-Derdâ radiya’llahü anh’in rivâyetinde: “Ben kıyâmet gününde ona şefâatçı ve lehine şahit olurum.” diye vârid olmuştur.

Hazret-i Alî, Abdullah İbn-i Mes‘ud, Muâz İbn-i Cebel, Ebü’d-Derdâ, Abdullah İbn-i Ömer, Abdullah İbn-i Abbâs, Enes İbn-i Mâlik, Ebû Hüreyre ve Ebû Saîd el-Hudrî radiya’llahu anhüm hazarâtından çeşitli rivâyetlerle bize kadar gelen bu hadisin zayıf olduğunda muhaddisler müttefik olmakla berâber, fazâil-i a‘mâle âit olan zayıf hadisle amel etmenin câiz bulunduğunda ittifak etmişlerdir.

Bu hadisdeki devlete, vaad buyurulan şefâate ermek için muhaddisler ve âlimlerden pek çokları kırk hadis cem‘ edip neşretmişlerdir.

Muhyiddîn-i Nevevî ve Molla Câmî, Kırk Hadis-i Nebevî’yi ve Aliyyül-Kârî de Kırk Hadis-i Kudsî’yi bu ümitle yazdıklarını söylerler.

Her Müslümanın Resûl-i Ekrem Efendimizin mübârek sözlerinden hiç olmazsa kırk tanesini öğrenip başkalarına öğretmesi bu saâdete erişme vesîlesi olur. Dînî bilgiler her Müslümana farz olduğu gibi, bildiğini neşretmek ve soranlardan esirgememek de dînî bir vecîbedir. Din ilmi olan, ilm-i hadisi hıfz ve tebliğ farz-ı kifâyedir.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, tebliğ buyurduğu İslâmî umdelerin ve hükümlerin zıyâından endişe ederek huzûr-ı Risâlete hazır bulunanlar tarafından muhâfaza edilip orada bulunmayanlara tebliğ edilmesine son derece önem verirdi. Birçok hitâbelerinde, bilhassa otuz yedi kadar Sahâbe’den rivâyete göre Vedâ Haccı’nda Arafat’ta binlerce hüccâca îrâd buyurduğu hutbesinin müteaddit yerlerinde:

“Size Allah’ın emirlerini tebliğ ettim mi?” diye sormuş:

— Evet, tebliğ ettin yâ Resûla’llah, cevâbı üzerine:

“Şâhid ol yâ Rab!” diye Allah Teâlâ Hazretlerini işhâd ettikten sonra:

“Ashâbım, sözlerimi burada bulunanlarınız bulunmayanlara ulaştırsın, onlara öğretsin.” buyurmuştur.

Meşhur hadis imamlarından Tirmizî’nin Zeyd İbn-i Sâbit Hazretlerinden rivâyet edip, sahihtir diye şahâdet ettiği bir hadiste: “Benim sözümü işitip

ezberleyen, sonra onu olduğu gibi başkalarına tebliğ edenlerin Allah yüzünü ak etsin; zîrâ nice kimseler vardır ki, hâmil oldukları fıkhı kendilerinden daha fakih olana ulaştırır.” buyurmuşlardır.

“Benim tarafımdan Kur’an’dan bir âyet olsun tebliğ ediniz.” tarzındaki emir ve teşvîkat-ı Nebeviyye üzerine, din âlimleri, ilmi ve gücü yettiği mertebe ahâdîs-i Nebeviyyeyi neşir ve tâmîme koyulmuşlardır.

Kırk hadis-i şerifi öğretenler hakkında vaad buyrulan Peygamber’in şefâat ve hayırlı duâlarına mazhar olmak ümîdiyle hadis-i erbaîn (kırk hadis) yazan ulemâ ve muhaddislerin eserleri sayılamıyacak kadar çoktur. “Keşfü’z-Zunûn” ve zeyli “Îzâhül-Meknün”da 95 kadar eserden bahsedilmektedir.

Nevevî merhûmun (Hadis-i Erbaîn) mukaddimesinde beyân ettiğine göre (Hadis-i Erbaîn)’e dair ilk eser yazan Abdullah İbn-i Mübârek Hazretleridir.

Kimi dînin esaslarına, kimi ibâdete, kimi ahkâma, kimi mev‘ızalara, kimi Kur’an’ın fazîletine, kimi adâlete, kimi haccın fazîletine, kimi isnâdı âlî olan hadislere dair derlemeler yapmışlardır.

Bunlardan Şam muhaddislerinden Muhyiddîn Nevevî dînin usûl ve furûuna, Şahâbeddin İbn-i Hacer-i Heytemî adl ve adâlete,[2] ünlü Muhaddislerden İbn-i Asâkir uzun hadislerden seçerek Hazret-i Peygamber’in nübüvvetine, hadis imamlarından Beyhakî ahlâka, Beyrut Mahkemesi Reisi Yûsuf Nehbânî Seyyidil-Mürselîn Efendimiz’in fazâiline ve emîrü’l-müminîne itâatın vücûbuna, efsahül-âlemîn Efendimiz’in vecîbelerine, Bahâeddîn Âmilî ehl-i beyt ve nübüvvete, muhaddis Abdülazîm Münzir, Müslümanların ihtiyaçlarını te’min etmenin fazâiline, Şeyh Abdullah İbn-i Süveydâni’l-Mısrî Ramazan’ın fazâiline, İmam Süyûtî’nin mümtaz tilmizlerinden Yusuf Ermiyun İhlâs Sûresinin fazîletine, Taşköprülü-Zâde, Peygamber’in mîzah ve lâtîfelerine, İhyâü’l-Ulûm ve Kamus şârihi Seyyid Murtazâ, Arefe gününün fazîletine, Aliyyül-Kârî nikâhın ahkâmına, Kur’an-ı Kerim’in fazâiline, Peygamberimiz’in iki kelimeli vecîz hadislerine, et-Tihâmiyyü’l-Medenî, haccın, zekâtın ve Peygamber’e salât ve selâmın fazîletine ve bunlardan başka, hadis imamlarından Ebû Nuaym, Dârekutnî, Herevî, Ebü’l-Fütûh, Hemedânî, Sâdeddîn Taftâzânî, Süyûtî, Bedreddîn-i Tebrîzî, Şahâbeddîn-i Halebî, Molla Câmî, İbn-i Tolon, İbn-i Hacer-i Askalânî, İbn-i Kemal Paşa, İmam Birgivî, Rûhu’l-Beyân sâhibi İsmâil Hakkı, Okçu-Zâde Mehmet Şâhî, ahlâkî ve içtimâî, muhtelif mevzûlara dair (Erbaîn)ler tertip etmişlerdir. Hepsinden Allah râzı olsun.

(Kırk Kudsî Hadis) adlı eserimizden, hadisi rivâyet buyuran zevâtın kısa kısa terceme-i hallerini yazmıştık. Bu eserde de orada terceme-i halleri bulunmayanları yazmak ve gençlerimize İslâm büyükleri hakkında kısaca bilgi vermek istedik.

Hasan Hüsnü ERDEM

---

[2] Sultan Selîm’e ithâf etmişti.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

1

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ

اللهُ تَعَالَى: «لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ حِصْنِي، وَمَنْ دَخَلَ حِصْنِي أَمِنَ عَذَابِي»

[رواه أبو نعيم، وابن النجار، وابن عساكر عن علي].

Tercemesi

Hazret-i Alî radiya’llâhu anh’in [1] Resûl-i Ekrem salla’llâhu aleyhi ve sellem’den rivâyetine göre, Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

(لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ = Lâ İlâhe İllâllah)[3] kelime-i şahâdeti benim kal‘amdır. Kal‘ama giren, azâbımdan emîn olur.

(Hadisi, Ebû Nuaym [2], İbn-i Neccâr [3] ve İbn-i Asâkir [4] rivâyet etmişlerdir.)

2

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ،

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:
لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ»

[رواه تمام عن أنس بن مالك].

Tercemesi

Enes bin Mâlik (r.a.) Hazretlerinden Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz’in şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur: Cenâb-ı Allah buyurdu ki:

“İzzetime, celâl ve rahmetime yemîn ederim ki, ‘Lâ ilâhe illa’llah’ diyen hiçbir kimseyi cehennem de bırakmıyacağım”.

(Temmâm [5] ve Münâvî rivâyet etmişlerdir.)

3

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا
إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، فَلَهُ الْجَنَّةُ»

[رواه الديلمي عن ابن عباس]

Tercemesi

“Şüphe yok ki ben Allahım, benden başka hakîkî ma‘bud yoktur. Rahmetim gadabımdan ileri geçmiştir: ‘Allah’tan başka ilâh yoktur. Muhammed (aleyhi’s-selâm) da Allah’ın Resûlüdür’ diye şehâdette bulunan kimse cennete hak kazanmıştır.”

(Deylemî [6], İbn-i Abbâs (r.a.) dan rivâyet etmiştir.)

4

«يَا مُوسَى لَوْ أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَمَا فِيهَا وَالْأَرْضَ وَمَا فِيهَا وَالْبِحَارَ
وَمَا فِيهَا وُضِعُوا فِي كَفَّةٍ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وُضِعَتْ فِي الْكَفَّةِ الْأُخْرَى
لَرَجَحَتْ»

[رواه أبو يعلى عن أبي سعيد]

Tercemesi

Cenâb-ı Hak: “Yâ Musâ! Eğer yer ve gökler ve içindekiler, denizler ve onda mevcut olanlar, mîzânın bir kefesine ve لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ = Lâ ilâhe illa’llah kelime-i celîlesi de mîzânın diğer gözüne konulup tartılsa; şehâdet kelimesi ağır basar.” buyurdu.

(Ebû Ya‘lâ, Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmiştir.)

5

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:
اِسْتَقْبَلْتُهُ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً»

[رواه الطبراني عن أبي الدرداء].

Tercemesi

“Kulum bana şirk koşmadıkça, dünyâ dolusu günahla da gelse, onu dünyâ dolusu mağfiretle karşılarım.”

(Taberânî, Ebü’d-Derdâ (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmiştir.)

6

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ: وَعَلَيَّ الثَّوَابُ»

[رواه الطبراني عن أم هانئ].

Tercemesi

“Kıyâmet gününde bir münâdî şöyle nidâ eder:

Ey tevhîd ehli! Birbirinizi affediniz, sevap vermek bana âittir.”

(Taberânî, Ümmühânî [7] (r.a.)’dan rivâyet etmiştir.)

7

«عَبْدِي الْمُؤْمِنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ بَعْضِ مَلَائِكَتِي»

[رواه الطبراني في الأوسط عن أبي هريرة].

Tercemesi

“Mümin kulum bana bâzı meleklerden daha sevimlidir.”

(Taberânî Evsat’ında Ebû Hüreyre (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmiştir.)

8

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ

بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ، يَا ابْنَ آدَمَ

وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ

لَأَتَيْتُكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً»

[رواه الترمذي، وقال: حديث حسن].

Tercemesi

Hazret-i Enes (r.a.) anlatıyor:

Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz Allah Teâlâ'dan rivâyet ederek şu kudsî hadisi nakil buyurdular:

"Ey âdemoğlu! Sen bana duâ ve ricâda bulunduğun zaman sende bulunan günahları kayıtsız olarak mağfiret ederim.

Ey âdemoğlu! Günahların gökleri dolduracak dereceye ulaşsa da bana istiğfar etsen, günahlarını mağfiret ederim.

Ey âdemoğlu! Yeryüzünü dolduracak günahlarla huzuruma gelsen, şirk koşmadığın halde bana kavuşursan, yeryüzünü dolduracak kadar bir mağfiretle mukabele eder, seni afvederim."

(Hadisi, Tirmizî rivayet edip; Hadis hasendir, demiştir.)

9

«قَالَ مُوسَى يَا رَبِّ وَدِدْتُ أَنِّي أَعْلَمُ مَنْ تُحِبُّ مِنْ عِبَادِكَ فَأُحِبُّهُ،

قَالَ: إِذَا رَأَيْتَ عَبْدِي يُكْثِرُ ذِكْرِي فَأَنَا أَذِنْتُ لَهُ فِي ذٰلِكَ وَأَنَا أُحِبُّهُ

وَإِذَا رَأَيْتَ عَبْدِي لَا يَذْكُرُنِي فَأَنَا حَجَبْتُهُ عَنْ ذٰلِكَ وَأَنَا أَبْغَضُهُ»

[رواه الدراقطني، وابن عساكر من عمر].

Tercemesi

Mûsâ Aleyhi's-selâm Cenâb-ı Hakk'a hitâben:

— Yâ Rabbî! Ben istiyorum ki, kullarından kimi sevdiğini bileyim de ben de onu seveyim, dedi. Cenâb-ı hak:

— Beni çok zikreden kulumu gördüğün vakitte bil ki, ben onu severim. Beni zikretmiyenleri de gördüğünde anla ki, ben ona buğz ederim.

(Hakîm, Tirmizî, Hasan-ı Basrîden [8] rivâyet etmiştir, hadis hasen, mürseldir.)

10

«ثَلَاثٌ مَنْ حَافَظَ عَلَيْهِنَّ كَانَ وَلِيِّي حَقًّا وَمَنْ ضَيَّعَهُنَّ كَانَ عَدُوِّي

حَقًّا: اَلصَّلَاةُ، وَالصَّوْمُ، وَالْغُسْلُ مِنَ الْجَنَابَةِ»

[رواه البيهقي عن الحسن مرسلا، وابن النجار عن أنس رضي الله عنه].

Tercemesi

“Üç haslet vardır ki, bunlara devâm eden kimse, hakîkaten benim dostumdur; bunları ihmâl eden de düşmanımdır:

1- Namaz kılmak, 2- Oruç tutmak, 3- Cenâbetlikten gusletmek.”

(Beyhakî, Hasan-ı Basrî (r.a.)’den mürsel olarak ve İbn-i Neccâr da Enes İbn-i Mâlik (r.a.)’den rivâyet etmişlerdir.)

11

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

«ثَلَاثٌ مَنْ حَافَظَ عَلَيْهِنَّ كَانَ وَلِيِّي حَقًّا وَمَنْ ضَيَّعَهُنَّ كَانَ عَدُوِّي

بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ، يَا ابْنَ آدَمَ

عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ، وَإِنْ هَمَّ

بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا، كَتَبَهَا اللهُ تَعَالَى عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا

فَعَمِلَهَا، كَتَبَهَا اللهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً»

[رواه البخاري، ومسلم].

Tercemesi

Abdullah İbn-i Abbâs (r.a.) Hazretlerinden rivâyete göre Resûlullah (s.a.s.) Efendimiz şu ilâhî hadisi nakletmişlerdir:

Allah Teâlâ Hazretleri iyiliklerin ve fenâlıkların yazılmasını emretti. Sonra bunları açıklayarak dedi ki:

Her kim bir iyilik yapmaya niyetlenir de yapamazsa Cenâb-ı Hak onu kendi nezdinde tam bir iyilik olarak yazar. Eğer hem niyetlenir hem de o iyiliği yaparsa on iyilik sevâbı yazar ve bu sevâbı yedi yüz ve daha fazlasına çıkarır. Her kim de fenâlık yapmaya niyetlenir de sonra vazgeçerse Allah Teâlâ onun için tam bir iyilik sevâbı yazar. Eğer fenâlığı kasteder de işlerse onu bir günah olarak yazar.

(Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir.)

12

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: «لَا أَتَقَبَّلُ إِلَّا مَا ابْتُغِيَ بِهِ وَجْهِي»

[رواه البخاري في تاريخه عن أنس].

Tercemesi

Hazret-i Enes (r.a.) anlatıyor: Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Allah’tan hikâye ederek şöyle buyurmuştur: Allah buyurdu ki:

“Ben ancak rızâm için (riyâsız, garazsız) yapılan işleri kabûl ederim.”

(Buhârî, Târih’inde rivâyet etmiştir.)

13

قَالَ: إِذَا رَأَيْتَ عَبْدِي يُكْثِرُ ذِكْرِي فَأَنَا أَذِنْتُ لَهُ فِي ذٰلِكَ وَأَنَا أُحِبُّهُ

«ثَلَاثٌ مَنْ حَافَظَ عَلَيْهِنَّ كَانَ وَلِيِّي حَقًّا وَمَنْ ضَيَّعَهُنَّ كَانَ عَدُوِّي

فَجَزَاؤُهَا سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا أَوْ أَغْفِرُ وَمَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي شِبْرًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

لَقِيتُهُ بِمِثْلِهَا مَغْفِرَةً»

[رواه مسلم]

Tercemesi

Ebû Zer el-Gıfârî (r.a.) Hazretlerinin Resûl-i Muhterem (s.a.s.) Efendimiz'den rivâyetine göre Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Bir hasene işleyene onun on misli veya daha fazlası verilir. Bir fenâlık edene de onun bir misli verilir, yâhut mağfiret

ederim. Bana bir karış yaklaşana ben bir arşın ve bir arşın yaklaşana da bir kulaç yaklaşırım. Bir kimse bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak gelirim. Bana şerik koşmayan, küfretmeyen bir adam yer yüzünü dolduracak kadar günah ile bana kavuşsa, ben o kimseyi o kadar mağfiretle karşılarım."[4]

(Hadisi, Müslim rivâyet etmiştir.)

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

لٰكِنِّي أَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ أُشْهِدُكُمْ أَنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُ»

[الحكيم عن أنس].

Tercemesi

Enes (r.a.)’in Resûl-i Ekrem’den rivâyetine göre Allah Teâlâ:

“Ellerini bana kaldırıp duâ eden kulumun ellerini boş çevirmekten hayâ ederim” buyurdu. Melekler:

— Ey bizim Rabbimiz! O, yarlıganmaya ehil değildir, dediler. Allah Teâlâ:

— Lâkin ben takvâya da (ikab ve azâbımdan korkulmaya, îman ve ibâdet olunmaya) ehilim, mağfirete de. Sizi şâhit tutarım ki, ben onu mağfiret ettim! cevâbını verdi.

(Hakîm, Tirmizî “Nevâdirü’l-Usûl” de rivâyet etmiştir.)

15

بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ، يَا ابْنَ آدَمَ

وَمَا فِيهَا وُضِعُوا فِي كَفَّةٍ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وُضِعَتْ فِي الْكَفَّةِ الْأُخْرَى

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

[رواه ابن عدي في الكامل عن ابن عمر]

Tercemesi

Kişi, halkın tezkiyesinden, günahlarının setredilmesinden, hakkında halkın muhabbet göstermesinden, âhirette elbette merzuk olacaktır. Hattâ, hafaza melekleri:

— Ey Rabbimiz! Sen bilirsin, biz de biliriz ki, bu ölünün meth ü senâ edilen bu iyilikleri hâricinde birtakım kusurları da vardır; ya bunlar ne olacak? derler.

Cenâb-ı Hak cevâben:

— “Ey melekler! Şâhid olunuz ki, ben onların bilmedikleri bu kusurları affettim. Bildikleri şeyler hakkındaki şehâdetlerini de kabûl eyledim” buyurur.

(İbn-i Adiyy, [9] İbn-i Ömer (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmiştir.)

16

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

اسْتَقْبَلْتُهُ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً»

[رواه الطبراني عن أبي الدرداء].

Tercemesi

Ebü’d-Derdâ (r.a.)’den rivâyete göre Nebiyy-i Muhterem (s.a.s.) Efendimiz Cenâb-ı Hak’tan hikâye ederek şöyle buyurmuştur:

“Kulum bana şirk koşmadığı halde yeryüzünü dolduracak kadar günah ile beni istikbal etse, ben onu dünyâ dolusu mağfiretle karşılarım.”

(Taberânî rivâyet etmiştir.)

17

عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ، وَإِنْ هَمَّ

عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ، وَإِنْ هَمَّ

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

وَمَا فِيهَا وُضِعُوا فِي كَفَّةٍ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وُضِعَتْ فِي الْكَفَّةِ الْأُخْرَى

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ، ثُمَّ عَادَ فَأَذْنَبَ، فَقَالَ: أَيْ رَبِّ اغْفِرْ

لِي ذَنْبِي، فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَذْنَبَ عَبْدِي ذَنْبًا فَعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ

الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِالذَّنْبِ، قَدْ غَفَرْتُ لِعَبْدِي فَلْيَفْعَلْ مَا شَاءَ»

[رواه البخاري، ومسلم].

Tercemesi

Ebû Hüreyre (r.a.)’den rivâyete göre Peygamber (s.a.s.) Allah’tan hikâye ederek şöyle demiştir:

“Bir kul günah işledi de, “Allahım! günahımı bağışla” dedi mi, Allah Tebâreke ve Teâlâ:

— Kulum, bir günah işledi ve (fakat) günahı bağışlayacak veya bu yüzden kendisini sorgulayacak bir Rabbi olduğunu bildi” der.

Sonra kul tekrar günah işledi de “Rabbim! günahımı bağışla” dedi mi, Allah Tebâreke ve Teâlâ:

— Kulum, bir günah işledi ve (fakat) günahı bağışlayacak veya bu yüzden kendisini sorgulayacak bir Rabbi olduğunu bildi” der.

Sonra kul tekrar günah işledi de “Rabbim! günahımı bağışla” dedi mi, Allah Tebâreke ve Teâlâ:

— Kulum, bir günah işledi ve (fakat) günahı bağışlayacak veya bu yüzden kendisini sorgulayacak bir Rabbi olduğunu bildi”. Ben kulumu affettim, artık dilediğini yapsın” buyurur.[5]

(Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir.)

18

عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ، وَإِنْ هَمَّ

وَمَا فِيهَا وُضِعُوا فِي كَفَّةٍ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وُضِعَتْ فِي الْكَفَّةِ الْأُخْرَى

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

ذَنْبٌ أَغْفِرُهُ»

[رواه أبو ذر عن أنس].

Tercemesi

Cenâb-ı Hak peygamberlerinden birine şöyle vahyetti:

“Bana bağlı olan kullarıma söyle ki, benim ile mağrur olmasınlar. Muhakkak ben, onlar hakkında adâletimi tatbik eder, onlara azâb ederim ve bundan dolayı da zâlim olmam.

Günahkâr kullarıma da söyle ki, onlar da rahmetimden ümitlerini kesmesinler. Mağfiret edeceğim hiçbir günah bana büyük gelmez.”

(Ebû Zer (r.a.) Hazretleri Enes (r.a.)’den rivâyet etmiştir.)

19

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

إِذَا ذَكَرَنِي»

[رواه البخاري، ومسلم].

Tercemesi

Ebû Hüreyre (r.a.)’den rivâyete göre Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

Azîz ve Celîl olan Allah buyurdu ki:

“Ben kulumun zannına (i‘tikadına) göreyim. Beni zikrettiği yerde ben onunlayım. (Rahmetim, tevfik ve inâyetim onunla beraberdir.)”

(Hadisi, Buhârî ve Müslim rivâyet etmişlerdir.)

20

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

اِلْتَفَتَ فَقَالَ: أَمَا وَاللهِ يَا رَبِّ إِنْ كَانَ ظَنِّي بِكَ لَحَسَنٌ، فَقَالَ اللهُ

تَعَالَى: رُدُّوهُ أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي»

[رواه البيهقي وذكره السيوطي في بدور السافرة في أحوال ولآخرة].

Tercemesi

Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

Allah Teâlâ bir kulunun cehenneme girmesini emreder. Kul cehennemin kenarında durup etrâfına bakınır, yâ Rabbi! Benim Sana hüsn-i zannım vardı, affedeceğini umuyordum,der. Bunun üzerine Cenab-ı Hak meleklere:

“Bunu geri çeviriniz, ben kulumun zannına göre tecellî ederim!” buyurdu.

(Beyhakî, Ebû Hüreyre (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmiş); (Süyûtî [10] Fi Büdûru’s-Sâfire fî Ahvâli’l-Âhire’sinde zikretmiştir).

21

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

الَّتِي بَيْنَكَ وَبَيْنَ عِبَادِي تَرْضَى لَهُمْ مَا تَرْضَى لِنَفْسِكَ»

[رواه أبو نعيم عن أنس].

Tercemesi

“(Ey âdemoğlu!) Dört haslet vardır ki, bunlardan biri seninle benim aramdadır. Birisi de seninle kullarım arasında müşterektir. Bunlardan biri bana, birisi de sana âittir. Bana âit olan, bana ibâdet edip şerik koşmamandır; sana âit olan, işlediğin hayrın mükâfatını veririm. Eğer mağfiret edersem ben Gafûr ve Rahîmim.

Aramızda müşterek olan da şudur: Senden duâ, benden kabul ve ihsandır.

Seninle kullarım arasındaki de, kendin için râzı olduğun bir şeyi kullarım için de râzı olmaklığındır.”

(Ebû Nuaym, Enes (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmiştir.)

22

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

الْخُلُقِ، فَأَكْرِمُوهُ بِهِمَا مَا صَحِبْتُمُوهُ»

[رواه الرافعي عن أنس وسمويه وابن عدي، والعقيلي، والخرائطي، والخطيب، وابن

عساكر، والقضاعي عن جابر رضي الله عنه].

Tercemesi

Bu din, (İslâm Dîni) kendim için beğendiğim bir dindir. Ona ancak cömertlik ve güzel ahlâk yaraşır. Binâenaleyh dîne musâhip kaldığınız müddetçe bu iki hasletle ikrâm edin, olgunlaştırın.”

(Râfiî [11], Hazret-i Enes (r.a.)’den, İbn-i Adiyy, Ukeylî, Harâitî, Hatîb-i Bağdâdî [12], İbn-i Asâkir ve Kudâî [13], Hazret-i Câbir [14] (r.a.)’den rivâyet etmişlerdir.)

23

«أَعْدَدْتُ لِعِبَادِي الَّذِينَ آمَنُوا وَعمِلُوا الصَّالِحَاتِ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ،

وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ، وَلَا خَطَرَ علَى قَلْبِ بَشَرٍ»

[رواه ابن جرير عن أنس].

Tercemesi

Enes (r.a.)’den rivâyete göre Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz Cenâb-ı Hakk’ın şöyle buyurduğunu bildirdi:

“Îman edip iyi ameller işleyen kullarım için cennette, gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve hiçbir kimsenin gönlünden geçirmediği nice nimetler hazırladım.”

(İbn-i Cerîr [15] rivâyet etmiştir.)

24

بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ، يَا ابْنَ آدَمَ

فَإِنْ بَقِيَتْ حَسَنَةٌ وَاحِدَةٌ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ»

[رواه الطبراني في الكبير عن ابن عباس].

Tercemesi

İbn-i Abbâs (r.a.) Hazretleri anlatıyor: Resûl-i Muhterem (s.a.s.) Cenâb-ı Hakk’ın şöyle buyurduğunu tebliğ etti:

“Kul, kıyâmet gününde iyilikleriyle ve kötülükleriyle berâber getirilir. İyilikleriyle fenâlıkları birbiriyle karşılaştırıldıktan sonra bir hasenesi kalırsa onu cennete ithâl ederim.

(Taberânî rivâyet etmiştir.)

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

وَمَنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ شِبْرًا، تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا، وَمَنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا،

تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا، وَإِذَا أَقْبَلَ إِلَيَّ يَمْشِي، أَقْبَلْتُ إِلَيْهِ أُهَرْوِلُ»

[رواه البخاري، ومسلم].

Tercemesi

Ebû Hüreyre (r.a.)’den rivâyete göre Resûl-i Ekrem (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: Azîz ve Celîl olan Allah buyurdu ki: “Ben kulumun zannına göreyim; beni zikrettiği yerde ben onunlayım. (Rahmetim, tevfik ve inâyetim onunla berâberdir)” Allah’a yemîn ederim ki, kulunun tevbesinden dolayı Allah Teâlâ’nın sevinci, sizden birinizin ıssız çölde kaybettiği devesini bulduğu zamanki sevincinden daha büyüktür.

“Bana bir karış yaklaşana ben bir arşın yaklaşırım; bir arşın yaklaşırsa ona bir kulaç yaklaşırım; bana yürüyerek gelene ben koşarak gelirim, teveccüh ederim.”[6]

(Buhârî ve Müslim rivâyet etmişlerdir.)

وَمَنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ شِبْرًا، تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا، وَمَنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا،

ذَكَرْتُكَ فِي مَلَأٍ خَيْرٍ مِنَ الَّذِينَ تَذْكُرُنِي فِيهِمْ»

[رواه البزار عن ابن عباس].

Tercemesi

“Ey âdemoğlu! Sen beni gizlice zikredersen ben de seni öylece zikrederim. Beni bir cemâat içinde anarsan, ben de seni içinde zikrettiğin kimselerden daha hayırlı bir cemâat içinde yâd ederim. (Bu sûretle âmmenin teveccühüne mazhar olursun.)”

(Beyhakî, Bezzâr [16], sahih senetle İbn-i Abbâs (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmişlerdir.)

27

«يَا دُنْيَا اخْدِمِي مَنْ خَدَمَنِي، وَاسْتَخْدِمِي مَنْ خَدَمَكِ»

[رواه القضاعي عن ابن مسعود].

Tercemesi

«Ey dünyâ! Bana hizmet edene hizmet et, sana hizmet edeni hizmetinde kullan.”

(Kudâî, İbn-i Mes’ûd [17] (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmiştir.)

28

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

يَجِدُ حَلَاوَتَهُ فِي قَلْبِهِ»

[رواه الطبراني في الكبير عن ابن عباس].

Tercemesi

«Nâmahreme bakmak İblisin oklarından bir oktur ki, her kim benden korkarak onu bırakırsa zevkine bedel ona bir îman veririm ki, onun

halavetini (tadını) kalbinde duyar.”

(Taberânî ve Hâkim, İbn-i Mes’ûd (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmişlerdir.)

29

الله تَعَالَى: «لَا إِلٰهَ إِلَّا الله حِصْنِي، وَمَنْ دَخَلَ حِصْنِي أَمِنَ عَذَابِي»

وَسَاعَةٌ يُحَاسِبُ فِيهَا نَفْسَهُ، وَسَاعَةٌ يَخْلُو فِيهَا بِمَطْعَمِهِ وَمَشْرَبِهِ»

[رواه ابن حبان عن أبي ذر].

Tercemesi

“Akıllı kimse vaktini üç kısma ayırmalıdır. Bir saatinde Rabbine münâcâtta bulunmalı, diğer saatinde nefsini murâkebe ve hesâba çekmeli, öbür saatini de yemesine ve içmesine tahsîs etmelidir.”

(İbn-i Hibbân, Ebû Zer (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmiştir.)

30

قَالَ الله تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

الدُّنْيَا أَخَفْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَإِذَا خَافَنِي فِي الدُّنْيَا أَمَّنْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

[رواه ابن مبارك عن الحسن مرسلا، ورواه أبو نعيم عن شداد بن أوس موصولا].

Tercemesi

“Kulum üzerinde iki korku ve iki eman cem‘ etmem. Dünyâda benden korkmayanı âhirette korkuturum; dünyâda benden korkan kimseyi âhirette azabdan emin kılarım.”

(İbn-i Mubârek [18], Hasan-ı Basrî’den mürsel olarak ve Ebû Nuaym, Şeddad İbn-i Evs’den mevsûlen rivâyet etmişlerdir.)

31

«إِنِّي أَنَا الله لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

وَمَا فِيهَا وُضِعُوا فِي كَفَّةٍ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وُضِعَتْ فِي الْكَفَّةِ الْأُخْرَى

[رواه الديلمي عن عائشة].

Tercemesi

“Bana duâ edip de duânızı kabûl etmiyeceğim; dilediğinizi vermiyeceğim, yardım istediğinizde yardım etmiyeceğim zaman gelmeden önce, ma‘rûf ile emir ve münkerden nehyediniz.”

(Deylemî, Hazreti Âişe [19] (r.anha)’den rivâyet etmiştir) .

32

فَجَزَاؤُهَا سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا أَوْ أَغْفِرُ وَمَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي شِبْرًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ

لَقِيَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا لَمْ يُشْرِكْ بِي لَقِيتُهُ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً»

[رواه مسلم وأبو نعيم عن أبي ذر].

Tercemesi

“Bir haseneyi on misli ile veya daha fazlasiyle öderim. Seyyieyi ise bir misli ile cezalandırırım veya mağfiret ederim. Eğer kulum dünyâ dolusu günahla karşıma çıkarsa, bana şerik koşmadığı takdirde, onu dünyâ dolusu mağfiretle karşılarım.»

(Müslim ve Ebû Nuaym, Hazret-i Ebû Zer (r.a.)’den rivâyet etmişlerdir.)

33

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

أُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ»

[رواه الحاكم عن عائشة رضي الله عنها]

Tercemesi

"Kulum namazı vaktinde kılarsa ona azâb etmiyeceğime ve kendisini cennete koyacağıma ahdim vardır."

(Hâkim, Hazret-i Âişe (r.anha)'den rivâyet etmiştir.)

34

«اَلصَّوْمُ جُنَّةٌ يَسْتَجِنُّ بِهَا عَبْدِي مِنَ النَّارِ»

[رواه الطبراني في الكبير والبيهقي عن أبي هريرة].

Tercemesi

''Oruç bir siperdir ki, kulum bununla ateşten siperlenir."

(Taberânî -Kebîr'de- ve Beyhakî Ebû Hüreyre (r.a.)'den rivâyet etmişlerdir.)

35

«اَلصَّوْمُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ، وَلِيَ الصَّوْمُ، وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، يَدَعُ شَهْوَتَهُ،

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:
مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ»

[رواه البغوي، والطبراني، وعبدان عن بشير بن الخصاصية].

Tercemesi

"Oruç, ateşten siperdir, oruç benim içindir, onun mükâfâtını ben vereceğim. Zîrâ oruçlu, yemesini, içmesini, nefsânî arzularını sırf benim için terkediyor. Oruçlunun ağız kokusu Allah nezdinde misk kokusundan daha hoştur."

(Bagavî [20], Taberânî, Beşîr İbn-i el-Hasâsiyye'den rivâyet etmiştir.)

36

قَالَ: إِذَا رَأَيْتَ عَبْدِي يُكْثِرُ ذِكْرِي فَأَنَا أَذِنْتُ لَهُ فِي ذٰلِكَ وَأَنَا أُحِبُّهُ

لِي فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ مِنْ أَجْلِي»

[رواه تمّام عن أنس بن مالك]

Tercemesi

“Bir kimsenin uzuvları haramlardan, günahlardan menedilmezse benim için yemesini içmesini terketmesine ehemmiyet vermem.”[7]

(Ebû Nuaym, İbn-i Mes‘ud’dan rivâyet etmiştir.)

37

«أَوْحَى اللهُ إِلَى عِيسَى فِي الْإِنْجِيلِ أَنْ قُلْ لِلْمَلَإِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ: إِنَّ مَنْ صَامَ لِمَرْضَاتِي أَصْحَحْتُ لَهُ جِسْمَهُ وَأَعْظَمْتُ لَهُ أَجْرَهُ»

[رواه أبو الشيخ، والديلمي، والرافعي عن أبي الدرداء]

Tercemesi

Cenâb-ı Hak İncil’de Îsâ aleyhi’s-selâm’a şöyle vahyetti:

“Yâ Îsâ! İsrâil oğullarına şunu haber ver ki; benim rızâm için oruç tutan kimsenin vücûduna sıhhat verir, onun ecrini büyültürüm.”

(İbn-i Hibbân, Deylemî, er-Râfıî, Ebü’d-Derdâ (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmişlerdir.)

38

«أَحَبُّ عِبَادِي إِلَيَّ أَعْجَلُهُمْ فِطْرًا»

[رواه أحمد، والحكيم، وأبو نعيم عن أبي أمامة، والترمذي عن أبي هريرة]

Tercemesi

Ebû Hüreyre (r.a.)’den rivâyete göre, Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

Allah Azze ve Celle buyurdu ki: “Kullarımın bana en sevimlisi, güneş batınca iftarı ta‘cil eden kimsedir.”

(Ahmed İbn-i Hanbel, Tirmizî’den rivâyet etmiş ve: Hadis hasendir, demiştir.)

39

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

ذٰلِكَ شُكْرُهُ»

[رواه الحكيم عن الحسن مرسلا].

Tercemesi

Mûsâ aleyhi’s-selâm: Yâ Râb! Âdemoğlu Sana nasıl teşekkür eder? diye sordu. Cenâb-ı Hak:

— O, mazhar olduğu ni‘metin benden olduğunu bilirse bu i‘tiraf onun şükrânıdır, buyurdu.

(Hakîm, Tirmizî, Hasan-ı Basrî’den mürsel olarak rivâyet etmiştir.)

40

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

تَكْتَالُ»

[رواه الديلمي عن فضالة بن عبيد].

Tercemesi

İncil’de şöyle yazılmıştır. “Ne yaparsan onu bulursun, hangi ölçekle ölçersen o ölçekle alırsın (ne edersen kendine edersin, ne ekersen onu biçersin.)”

(Deylemî “Müsned”inde Fadâle İbn-i Ubeyd’den [21] rivâyet etmiştir.)

41

«مَنْ لَا يَدْعُونِي أَغْضَبْ عَلَيْهِ»

[رواه الطبراني عن أبي الدرداء].

Tercemesi

Bana duâ etmiyene, benden istemeyenlere gadap ederim. (Bana yalvaranları, duâ edenleri sever ve duâlarını kabûl ederim.)

(Hadisi, Askerî, Ebû Hüreyre (r.a.) Hazretlerinden iyi bir isnâd ile rivâyet etmiştir.)

42

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

فِي مَقَامٍ»

[رواه الترمذي ابن عساكر، ابن خزيمة وبيهقي عن أنس].

Tercemesi

Cenâb-ı Hak (meleklere hitâben) şöyle buyuruyor:

"Beni (îman ve ihlâs ile) bir vakit zikreden veya bir yerde günahlardan birini irtikâbdan korkan kimseyi cehennemden çıkarınız."

(Tirmizî, İbn-i Asâkir, İbn-i Huzeyme [22] ve Beyhakî; Enes (r.a.)'den rivâyet etmişlerdir.)

43

وَمَا فِيهَا وُضِعُوا فِي كَفَّةٍ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وُضِعَتْ فِي الْكَفَّةِ الْأُخْرَى

وَالْمُتَحَابِّينَ فِيَّ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ، صَرَفْتُ عَذَابِي عَنْهُمْ»

[رواه البيهقي عن أنس].

Tercemesi

"Ben yeryüzü halkına azâb etmeyi murâd ettiğimde, mescidleri inşa, tâmir, tanzif ve tenvir edenleri, benim rızâm için sevişenleri ve seher vakitlerinde istiğfâr edenleri görünce onlara azâb etmekten vazgeçerim."

(Beyhakî, Hazret-i Enes (r.a.)'den rivâyet etmiştir.)

44

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

أَفْضَحُهُ بَعْدَ إِذْ سَتَرْتُهُ وَلَا أَزَالُ أَغْفِرُ لِعَبْدِي مَا اسْتَغْفَرَنِي»

[رواه الحكيم عن الحسن مرسلا، والعقيل عنه عن أنس].

Tercemesi

“Benim af ve keremim dünyâda bir müslimin günâhını setredip de sonra onu rüsvay etmiyecek kadar büyüktür. Kulum bana istiğfâr ettiği müddetçe günâhını dâimâ affederim.”

(Hakîm, Tirmizî, Hasan-ı Basrî (r.a.) Hazretlerinden mürsel olarak ve Ukaylî de Hasan-ı Basrî tarîkiyle Hazret-i Enes (r.a.)’den rivâyet etmişlerdir.)

45

«أَحَبُّ مَا تَعَبَّدَنِي بِهِ عَبْدِي النُّصْحُ لِي -وَفِي رِوَايَةٍ- لِكُلِّ مُسْلِمٍ»

[رواه أحمد عن أبي أمامة الباهلي، والحكيم، والترمذي، وأبو نعيم].

Tercemesi

“Kulumun bana yaptığı ibâdetler içinde en sevgilisi bana karşı (diğer rivâyette) -Müslümanlara karşı- hayırhahlığıdır.”

(Ahmed İbn-i Hanbel, Hakîm Tirmizî ve Ebû Nuaym Hazret-i Ebû Umâme (r.a.)’den, Tirmizî de Ebû Hüreyre (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmişlerdir.)

46

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلَّذِينَ يَتَصَادَقُونَ مِنْ أَجْلِي»

[رواه الطبراني وابن أبي الدنيا عن عمرو بن عنبسة رضي الله عنه].

Tercemesi

“Benim rızâm uğrunda yekdiğeriyle sevişenlere muhabbetim sâbit olmuştur. Benim rızâm için birbirlerini ziyâret edenler, benim rızâm için birbirlerine yardım ve muâveneti esirgemeyenlere muhabbetim sâbit oldu.”

(Taberânî ve İbn-i Ebü’d-Dünyâ, [23] Amr İbn-i Anbese’den rivayet etmişlerdir.)

47

«اَلصَّوْمُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ، وَلِيَ الصَّوْمُ، وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، يَدَعُ شَهْوَتَهُ،

أُوَفِّيكَهُ أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ»

[رواه البيهقي عن الحسن مرسلا]

Tercemesi

“Ey âdemoğlu! Hazînenden bir kısmını benim nezdime emânet et. O ne yanar, ne gark olur, ne çalınır. En ziyâde muhtaç olduğun bir zamanda sana onu eksiksiz veririm.”

(Beyhakî, Hasan-ı Basrî (r.a.)’den mürsel olarak rivayet etmiştir.)

48

«إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ رَحْمَتِي فَارْحَمُوا خَلْقِي»

[رواه أبو الشيخ ابن حبان، وابن عساكر، والديلمي عن أبي بكر رضي الله عنه].

Tercemesi

‘‘Rahmetime mazhar olmanızı isterseniz, yarattıklarıma şefkat ve merhametle muamele ediniz.”

(İbn-i Hibbân, İbn-i Asâkir ve Deylemî, Hz. Ebû Bekir (r.a.)’den rivayet etmişlerdir.)

49

وَمَا فِيهَا وُضِعُوا فِي كَفَّةٍ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وُضِعَتْ فِي الْكَفَّةِ الْأُخْرَى

«ثَلَاثٌ مَنْ حَافَظَ عَلَيْهِنَّ كَانَ وَلِيِّي حَقًّا وَمَنْ ضَيَّعَهُنَّ كَانَ عَدُوِّي

[رواه القضاعي عن أبي سعيد رضي الله عنه].

Tercemesi

Siz hayrı, ümmetimin merhametlilerinden isteyiniz ki, onların gölgelerinde yaşarsınız; Çünkü rahmetim onlaradır.

Hayrı, katı yürekliler nezdinde aramayınız; zîrâ onlar gadabıma hedef olmuşlardır.

(Kudâî, Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) Hazretlerinden rivayet etmiştir.)

50

بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ، يَا ابْنَ آدَمَ

لِشَهْوَتِهِ مِنْ أَجْلِي هُوَ عِنْدِي كَبَعْضِ مَلَائِكَتِي»

[رواه الديلمي عن ابن عمر رضي الله عنه].

Tercemesi

Kazâ ve hükmüme inanan, Kitab'ın (Kur'an'ın) hüküm ve vasâyâsına boyun eğen, verdiğim rızıkla kanâat eden, şehevânî arzularını benim rızâm için terk eden genç bir mümin (katımda) bir kısım melekler derecesindedir.

(Deylemî, İbn-i Ömer (r.a.)'den rivâyet etmiştir.)

51

قَالَ: إِذَا رَأَيْتَ عَبْدِي يُكْثِرُ ذِكْرِي فَأَنَا أَذِنْتُ لَهُ فِي ذٰلِكَ وَأَنَا أُحِبُّهُ

يُكَافِئُهُ عَلَيْهِ كَافِيَتُهُ»

[رواه الخطيب البغدادي عن دينار عن أنس رضي الله عنه].

Tercemesi

Her kim, mahlûkatımdan korunmaya muhtaç durumda bulunan zayıf birine iyilik eder ve o kimsenin mukabele edecek bir şeyi bulunmazsa, onun mükâfâtını bizzat ben verir, in'âm ve ihsânıma mazhar ederim.

(Hatîb-i Bağdâdî "Dînâr" tarîkiyle Hazret-i Enes (r.a.)'den rivâyet etmiştir.)

52

«ثَلَاثٌ مَنْ حَافَظَ عَلَيْهِنَّ كَانَ وَلِيِّي حَقًّا وَمَنْ ضَيَّعَهُنَّ كَانَ عَدُوِّي

فَوْقَ دَرَجَتِي؟ قَالَ: نَعَمْ، جَزَيْتُهُ بِعَمَلِهِ وجَزَيْتُكَ بِعَمَلِكَ»

[رواه الطبراني عن أبي هريرة رضي الله عنه].

Tercemesi

“Bir adam cennete girdi ve uşağının derecesini kendi derecesinin fevkinde gördü “Yâ Rab! Kölem benim derecemin fevkinde.” dedi.

Cenâb-ı Hak: “Ona, kendi amelinin, sana da kendi amelinin karşılığını verdim,” buyurdu.

(Taberânî, Ebû Hüreyre (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmiştir.)

53

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

ذٰلِكَ شُكْرُهُ»

[رواه أبو نعيم عن أبي سعيد رضي الله عنه].

Tercemesi

İblis, Cenâb-ı Hakk’a:

— İzzetin ve celâlin hakkı için âdemoğlu hayatta bulundukça onları iğvâ edip sapıtacağım, dedi. Cenâb-ı Hak:

— İzzet ve celâlim hakkı için onlar bana istiğfâr ettikleri müddetçe ben de onları mağfiret ederim, buyurdu.

(Ebû Nuaym, Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) Hazretlerinden rivayet etmiştir.)

54

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

الشَّاكِرِينَ»

[رواه ابن حذيفة شاهين عن أبي سعيد الخدري].

Tercemesi

Bir kimsenin Kur'an okuması kendisini bana duâ etmekten ve benden bir şey istemekten alıkorsa, ben ona şükredenlerin sevâbını veririm.

(İbn-i Huzeyfe, Şâhin [24], Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.)'den rivâyet etmiştir.)

55

«اَلصَّوْمُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ، وَلِيَ الصَّوْمُ، وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، يَدَعُ شَهْوَتَهُ،

«ثَلَاثٌ مَنْ حَافَظَ عَلَيْهِنَّ كَانَ وَلِيِّي حَقًّا وَمَنْ ضَيَّعَهُنَّ كَانَ عَدُوِّي

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

وَمَا فِيهَا وُضِعُوا فِي كَفَّةٍ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وُضِعَتْ فِي الْكَفَّةِ الْأُخْرَى

كَمَثَلِ الْفِرْدَوْسِ فِي الْجِنَانِ، لَا تَتَسَنَّى ثِمَارُهَا، وَلَا يَتَغَيَّرُ حَالُهَا»

[رواه الطبراني في الكبير عن ابن عباس].

Tercemesi

Ben; ancak bana ta'zîm ve tezellül eden ve mahlukatıma karşı kibirlenmeyen ve her gününü benim zikrimle geçiren, günah üzerinde ısrâr etmeyen, açları doyuran (nafakaları üzerine vâcib olanların ihtiyâcından fazlasını fukarâya tasadduk eden), garibi barındıran, küçüklere merhamet ve büyüklere hürmet edenlerin namazını kabûl ederim. İşte bunlar ki, ihtiyaçlarını benden isterler, ben de onların dileklerini yerine getiririm. Bana (ihlâs ile) duâ ederler; ben de dualarını kabûl ederim. Bana samimî olarak yalvarırlar; ben de fazl u keremimle onlara merhamet ederim.

Benim katımda bunun benzeri, cennetler arasında (Firdevs) misâlidir ki, onun meyveleri eksilmez, bozulmaz, hâli değişmez (nimetleri dâimidir.)

(Dârekutnî [25], Hz. Ali (r.a.)’den rivâyet etmiştir.)

56

«مَنْ تَوَاضَعَ لِي رَفَعْتُهُ»

[رواه أحمد بن حنبل، وأبو يعلى، والطبراني عن عمر رضي الله عنه].

Tercemesi

«(Sırf) benim rızâm için mütevâzı olanları dünyâ ve âhirette yükseltirim.”

(Ahmed İbn-i Hanbel, Ebû Ya‘lâ, Taberânî; Hazret-i Ömer (r.a.)’den rivâyet etmişlerdir.)

57

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

أَجْعَلَهُ فِي عِلِّيِّينَ»

[رواه أبو نعيم عن أبي هريرة].

Tercemesi

“Benim hakkıma boyun eğen, benim için tevâzu eden ve yeryüzünde kibirlenmeyen kimseyi yükseltir, onu illiyyîne çıkarırım.”

(Ebû Nuaym, Hazret-i Ebû Hüreyre (r.a.)’den rivâyet etmiştir.)

58

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

أَمْحَقُ»

[رواه الديلمي عن أنس].

Tercemesi

“Öfkeli zamânında beni anan kimseyi gadap ettiğim anda mağfiretle yâd ederim; onu helâk ettiklerimle berâber helâk etmem.”

(Deylemî, Hazret-i Enes (r.a.)’den rivâyet etmiştir.)

59

«اِشْتَدَّ غَضَبِي عَلَى مَنْ ظَلَمَ مَنْ لَا يَجِدُ نَاصِرًا غَيْرِي»

[رواه الطبراني في الكبير، والقضاعي عن علي رضي الله عنه].

Tercemesi

Hazret-i Ali (r.a.) anlatıyor: Resûl-i Muhterem (s.a.s.) Efendimiz şöyle demiştir: Allah Teâlâ buyurdu ki:

Benden başka yardımcısı olmayan kimseye zulmedene karşı gadap ve intikamım şiddetlidir.

(Taberânî ve Kudâî, Hz. Ali (r.a.)’den rivâyet etmişlerdir.)

60

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ

مِنْ نُورٍ يَغْبِطُهُمُ النَّبِيُّونَ وَالشُّهَدَاءُ»

عساكر، والقضاعي عن جابر رضي الله عنه].

Tercemesi

Muâz İbn-i Cebel (r.a.) Resûl-i Ekrem (s.a.s.)’in şöyle buyurduğunu işittim demiştir:

Allah Teâlâ “Benim rızâm uğrunda sevişenler için nebîlerin ve şehitlerin bile imrenecekleri derecede nurdan minberler vardır” buyurdu.

(Hadisi, Tirmizî rivâyet edip: Hadis hasendir, sahihtir, demiştir.)

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ: كُنْتُ سَمْعَهُ

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَلَئِنْ سَأَلَنِي لَأُعْطِيَنَّهُ، وَلَئِنِ اسْتَعَاذَنِي لَأُعِيذَنَّهُ»

[رواه البخاري والنووي].

Tercemesi

Ebû Hüreyre (r.a.)'in rivâyetine göre Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

Allah Teâlâ buyurdu ki: "Her kim benim velî kullarıma düşmanlık ederse, muhakkak ben ona harp açarım. Bir kulum kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli bir amel ve ibâdetle bana yaklaşamaz. Kulum bana, yaptığı (farzlara ilâveten işlediği) nâfile ibâdetlerle de yaklaşır. Nihâyet onu severim. Bir kere de onu sevdim mi, artık ben o kulumun işittiği kulağı, göreceği gözü, şiddetle kavrıyacağı eli ve yürüyeceği ayağı olurum, (onu fenâ şeyleri dinlemekten, helâl olmıyan şeylere el uzatmaktan, fenâ yolda yürümekten korurum.) Eğer benden birşey dilerse onu verir, bana sığınırsa muhakkak onu himâye ederim."

(Buhârî, Nevevî rivâyet etmiştir.)

وَمَا فِيهَا وُضِعُوا فِي كَفَّةٍ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وُضِعَتْ فِي الْكَفَّةِ الْأُخْرَى

يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ»

[رواه الطبراني في الكبير عن أبي أمامة].

Tercemesi

Mümin kulum nâfile ibâdetlerle bana mütemâdiyen yaklaşır, nihâyet bana takarrüp ede ede o dereceye varır ki; ben onu severim. Bir kerede onu sevdimmi artık ben o kulumun işittiği kulağı, gördüğü gözü olurum. (Benim ile işitir, benim ile görür, benim ile duyar.)[8]

(Taberânî, Hz. Ümâme (r.a.)’den rivâyet etmiştir.)

63

«أَنَا الْعَزِيزُ مَنْ أَرَادَ عِزَّ الدَّارَيْنِ فَلْيُطِعِ الْعَزِيزَ»

[رواه الديلمي عن فضالة بن عبيد].

Tercemesi

“Ben Azîz’im, dünyâ ve âhiret izzetini isteyen, Azîz olan Allah’a itâat etsin.”

(Hatib Bağdâdî, Hz. Enes (r.a.)’den rivayet etmiştir.)

64

«قَالَ مُوسَى: يَا رَبِّ أَيُّ عِبَادِكَ أَعَزُّ عَلَيْكَ؟ قَالَ: اَلَّذِي إِذَا قَدَرَ عَفَا»

[رواه القضاعي عن أبي سعيد رضي الله عنه].

Tercemesi

Mûsâ aleyhi’s-selâm: Yâ Rab! Sence kullarının hangisi azizdir? diye sordu. Cenâb-ı Hak:

— “Öc almaya gücü yeterken af ile muâmele eden kimsedir.” buyurdu.

(Harâitî, Ebû Hüreyre (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmiştir.)

65

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلِّي»

[رواه الطبراني وابن أبي الدنيا عن عمرو بن عنبسة رضي الله عنه].

Tercemesi

Mûsâ aleyhi’s-selâm: “Çocuğunu kaybeden bir kadını tâziye edip tesellî eden kimsenin mükâfâtı nedir? diye sordu. Cenâb-ı Hak:

— “Onu gölgemden başka gölge bulunmayan kıyâmet gününde sâyemde barındıracağım!” buyurdu.

(İbn-i Sünnî, Deylemî, Hz. Ebû Bekr es-Sıddîk (r.a.)’den rivâyet etmişlerdir.)

66

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

مِنْهُ وَلَمْ يُعْطِهِ أَجْرَهُ»

[رواه البخاري، وأحمد بن حنبل عن أبي هريرة].

Tercemesi

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Ben kıyâmet gününde şu üç çeşit insanın hasmıyım:

1- Benim adıma and içer, sonra yemînini bozar yerine getirmez,

2- Hür bir adamı köle diye satar ve parasını yer.

3- Bir iş gördürmek için bir işçi tutar ve işini gördürür de sonra ücretini vermez.”

(Buhârî, Ahmed İbn-i Hanbel; Hazret-i Ebû Hüreyre (r.a.)’den rivâyet etmişlerdir.)

67

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

آجِرتُكُمْ»

رواه عبد بن حميد عن ابن عباس رضي الله عنه].

Tercemesi

“Akrabânızı görüp gözetiniz. Dünyâda hayâtınızı uzatır, âhirette de sizin için hayırlı olur.”

(Abd İbn-i Humeyd [26], İbn-i Abbâs (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmiştir.)

68

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ»

[رواه الحاكم عن ابن عباس رضي الله عنهما، وقال: حديث صحيح].

Tercemesi

Tevrat’ta şöyle yazılmıştır:

“Bir kimse hayâtının uzamasından ve rızkının bollaşmasından hoşlanırsa, o kimse hısım ve akrabâlarını görüp gözetsin.”

(Hâkim, İbn-i Abbâs (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmiş ve hadis sahihtir, demiştir.)

69

بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا، كَتَبَهَا اللهُ تَعَالَى عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

الْيَدِ السُّفْلَى»

[رواه البيهقي عن أبي أمامة].

Tercemesi

“Ey âdemoğlu! İhtiyâcından fazlasını fukarâya dağıtman senin için daha hayırlıdır. Onu imsâk etmek senin için şerdir. Yetecek miktar hakkında ise kimsenin diyeceği yok. İnfâk ederken, nafakası üzerine vâcib olanlardan başla. Veren el, alan elden hayırlıdır.”

(Beyhakî, Ebû Ümâme (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmiştir.)

70

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

[رواه البيهقي عن أبي أمامة]

Tercemesi

Ebû Umâme (r.a.) Hazretlerinden rivâyete göre Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz Cenâb-ı Hakk'ın şöyle buyurduğunu bildirdi:

"Ey âdemoğlu! ihtiyâcından fazlasını muhtaçlara bezlü infâk edersen, senin için hayırlıdır. İmsak edersen, senin için şerlidir. Yeter miktardaki maldan muâhaze edilmezsin. İnfâk ederken evvelâ nafakası üzerine lâzım gelenlerden başla."

(Hadisi, Beyhakî, Ebû Ümame (r.a.)'den rivâyet etmiştir.)

71

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

صَاحِبَهُ، فَإِذَا خَانَهُ خَرَجْتُ مِنْ بَيْنِهِمَا»

[رواه أبو داود والحاكم]

Tercemesi

Ebû Hüreyre (r.a.)'in Resûlullah (s.a.s.)'den rivâyetine göre Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“İki ortaktan biri arkadaşına hiyânet etmedikçe, onların üçüncü şerîki benim; biri diğerine hiyânet edince, ben aralarından çıkarım.”[9]

(Hadisi, Ebû Dâvud ve Hâkim rivâyet etmişlerdir.)

72

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

فَعَلَى الدُّنْيَا الْعَفَاءُ»

[رواه ابن عدي، والبيهقي].

Tercemesi

Abdullah İbn-i Ömer (r.a.) Hazretleri anlatıyor:

Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Allah’tan rivâyet ettiği hadisde şöyle buyurdu:

“Ey âdemoğlu! Yanında sana yetecek kadar nîmet olduğu halde seni tuğyâna sevkedecek fazlasını arıyorsun. Ne aza kanâat ediyorsun, ne de çokla doymasını biliyorsun.

Can ve malından emin, hastalıktan, sâlim ve günlük azığın yanında bulunduğu halde sabahlarsan, artık seni Hak’tan meşgul eden dünyânın (hasis şeylerin) başına, varsın kıyâmet kopsun.”

(Hadisi, İbn-i Adiyy ve Beyhakî rivâyet etmiştir.)

73

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

وَآجِلِهِ، وَلَأَنْتَقِمَنَّ مِمَّنْ رَأَى مَظْلُومًا فَقَدَرَ أَنْ يَنْصُرَهُ فَلَمْ يَنْصُرْهُ»

[رواه أبو الشيخ والطبراني]

Tercemesi

İbn-i Abbâs ve Ebü’d-Derdâ (r.a.) Hazretlerinin rivâyetine göre, Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz şöyle demiştir:

Allah Teâlâ buyurdu ki: “Ben muhakkak önünde sonunda zâlimden mazlûmun intikamını alırım. Yine, bir mazlûmun haksızlığa uğradığını görüpte, ona yardım etmeye gücü yettiği halde muâveneti esirgeyen katı kalpli kimseden de mazlûmun intikamını alırım.”

(Hadisi, İbn-i Hibbân ve Taberânî rivâyet etmişlerdir.)

74

«أَنْتَقِمُ مِمَّنْ أَبْغَضُ بِمَنْ أَبْغَضُ، ثُمَّ أُصَيِّرُ كُلًّا إِلَى النَّارِ»

[رواه أبو نعيم، وابن النجار، وابن عساكر عن علي].

Tercemesi

“Ben, buğz ettiğim kimselerden yine buğz ettiğim kimselerle intikam alırım, sonra da hepsini cehenneme sokarım.”

(Taberânî, Hazret-i Câbir’den rivâyet etmiştir.)

75

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

«اَلصَّوْمُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ، وَلِيَ الصَّوْمُ، وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، يَدَعُ شَهْوَتَهُ،

[رواه أبو نعيم عن أبي سعيد رضي الله عنه].

Tercemesi

Allah Teâlâ Hazretleri kıyâmet gününde şöyle buyurur:

“Benim komşularım nerede?” Melekler:

—Kimler Sana komşu olabilirler? diye sorarlar. Cenâb-ı Hak:

“Kur’an okuyanlar ve mescidleri tâmir ve ihyâ edenler nerededir? (İşte onlar lâyıktır)” buyurur.

(Ebû Nuaym, Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmiştir.)

76

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

الْخُلُقِ، فَأَكْرِمُوهُ بِهِمَا مَا صَحِبْتُمُوهُ»

[رواه الحكيم عن ابن عباس رضي الله عنه]

Tercemesi

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Ey Mûsâ! Sen beni göremezsin; zîrâ beni gören behemahal ölür. Cemâdât görürse çürür, yaş bir şey görürse parçalanır. Beni ancak gözleri ölmeyecek, cesedleri çürümeyecek olan cennet halkı görebilir.”

(Hakîm, Tirmizî [27], İbn-i Abbâs (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmiştir.)

77

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

وَمَا فِيهَا وُضِعُوا فِي كَفَّةٍ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وُضِعَتْ فِي الْكَفَّةِ الْأُخْرَى

مِيزَانًا أَوْ أَنْ أَنْشُرَ لَهُ دِيوَانًا»

[رواه القضاعي والديلمي والحكيم الترمذي عن أنس رضي الله عنه].

Tercemesi

“Kullarımdan birinin vücûdunu, malını veya çocuğunu bir musîbete uğrattığımda o kulum bunu iyi bir sabır ile karşılarsa, kıyâmet gününde o

kimse için mîzan kurmaktan veya onun için amel defteri açmaktan hayâ ederim!”

(Kudâî, Deylemî, Hakîm, Tirmizî, Enes (r.a.)’den rivâyet etmişlerdir.)

78

أَوْحَى اللهُ إِلَى إِبْرَاهِيمَ: «يَا إِبْرَاهِيمُ إِنِّي عَلِيمٌ أُحِبُّ كُلَّ عَلِيمٍ»

[رواه ابن عبد البر معلقا].

Tercemesi

Allah Teâlâ Hazretleri İbrâhim aleyhi’s-selâm’a şöyle vahyetti:

“Yâ İbrâhim! Şüphe yok ki ben, hakkiyle Alîmim, ilim sâhiplerini de severim.”

(Hadisi, İbn-i Abdü’l-Berr [28] muallâk olarak rivâyet etmiştir.)

79

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

صَفِيَّهُ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا، ثُمَّ احْتَسَبَهُ، إِلَّا الْجَنَّةَ»

[رواه البخاري].

Tercemesi

Ebû Hüreyre (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz şöyle buyuruyor: Allah Teâlâ:

“Bir mümin kulumun dünyâdaki en çok sevdiği dostunu aldığım zaman o kimse sabredip Allah’tan ecir beklerse, onun mükâfâtı cennettir.” buyurdu.

(Hadisi, Buhârî rivâyet etmiştir.)

80

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

فَصَبَرَ عَوَّضْتُهُ مِنْهُمَا الْجَنَّةَ يُرِيدُ عَيْنَيْهِ»

[رواه البخاري].

Tercemesi

Enes (r.a.)'den rivâyet edildiğine göre, şöyle diyor: Peygamber aleyhi's-selâm'dan işittim; şöyle buyurdu:

"Herhangi bir kulumu gözlerinden mahrûm etmek belâsına uğrattığım halde sabrederse, gözlerinin mükâfâtı olarak onu cennete korum."

(Buhârî rivâyet etmiştir.)

81

«مَنْ لَمْ يَرْضَ بِقَضَائِي وَقَدَرِي فَلْيَلْتَمِسْ رَبًّا سِوَايَ»

[رواه البيهقي وابن النجار عن أنس رضي الله عنه].

Tercemesi

"Kaza ve kaderime râzı olmayan adam kendisine benden başka bir Rab arasın."[10]

(Beyhakî ve İbn-i Neccâr; Enes (r.a.)'den rivâyet etmişlerdir.)

82

«لَسْتُ بِنَاظِرٍ فِي حَقِّ عَبْدِي حَتَّى يَنْظُرَ عَبْدِي فِي حَقِّي»

[رواه الطبراني في الكبير عن ابن عباس رضي الله عنه].

Tercemesi

«Kulum benim hakkıma riâyet etmedikçe ben de onun hakkına bakmam."

(Taberânî, İbn-i Abbâs (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmiştir.)

83

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

فَإِنِ اتَّعَظْتَ فَعِظِ النَّاسَ وَإِلَّا فَاسْتَحْيِ مِنِّي»

[رواه الديلمي عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه]

Tercemesi

Cenâb-ı Hak Meryem oğlu Îsâ'ya: "Yâ Îsâ! ilk önce kendi nefsini öğütle, eğer bu öğüdün fâidesini görürsen başkalarını da öğütle, yoksa benden utan» buyurdu.

(Deylemî, Ebû Mûsâ [29] Hazretlerinden rivâyet etmiştir.)

84

«إِنَّ بُيُوتِي فِي الْأَرْضِ الْمَسَاجِدُ وَإِنَّ زُوَّارِي فِيهَا عُمَّارُهَا»

[رواه أبو نعيم عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه]

Tercemesi

"Yeryüzündeki evlerim mescidlerdir. Orada beni ziyâret edenler, o mescidleri ihyâ edenlerdir."

(Ebû Nuaym, Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmiştir.)

عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ: كُنْتُ سَمْعَهُ

وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ

لَمْ يُؤْتِنِي عَلَيْهِ مِنْ قَبْلُ»

[رواه أحمد والبخاري والنسائي عن أبي هريرة]

Tercemesi

Ebû Hüreyre (r.a.) Hazretlerinden Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz’in şöyle buyurduğu rivâyet olunmuştur: Allah Teâlâ buyurdu ki:

“Nezr, takdîr etmediğim bir şeyi insana getirmez; lâkin nezr takdîr ettiğim kadere kavuşturur, o nezr ile bahilden mal çıkarırım. Binâenaleyh, o kimse nezretmeden evvel vermediğini, bu nezr üzerine bana getirir.”

(Hadisi, Buhârî, Ahmed İbn-i Hanbel, Neseî Ebû Hüreyre (r.a.)’den rivâyet etmişlerdir.)

85

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ: كُنْتُ سَمْعَهُ

بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا، بَيْنَكُمْ فَلَا تَظَالَمُوا»

[رواه مسلم].

Tercemesi

Ebû Zer (Cündeb b. Cünâde) (r.a.)’den Resûl-i Ekrem (s.a.s.)’in Şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

Allah Teâlâ buyurdu ki: «Ey kullarım! İyi biliniz ki, ben zulmetmeyi kendime harâm ettim, (zulümden münezzeh ve mukaddesim) onu sizin aranızda da haram kıldım; sakın birbirinize zulmetmeyiniz.”

(Hadisi, Ebû Zer, Cündeb bin Cünâde (r.a.)’den, Müslim, İbn-i Hibbân ve Hâkim rivâyet etmişlerdir.)

86

وَمَا فِيهَا وُضِعُوا فِي كَفَّةٍ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وُضِعَتْ فِي الْكَفَّةِ الْأُخْرَى

وَمَا فِيهَا وُضِعُوا فِي كَفَّةٍ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وُضِعَتْ فِي الْكَفَّةِ الْأُخْرَى

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

يَكُونَ بَعْضُهُمْ يُهْلِكُ بَعْضًا، وَبَعْضُهُمْ يَسْبِي بَعْضًا»

[رواه البخاري، ومسلم عن أبي هريرة].

Tercemesi

Yâ Muhammed! Ben bir şeye hükmedersem, bu hükmüm reddolunmaz. Ben senin ümmetini umumî bir kaht ile helâk ve onlara kendi nefislerinden başka düşman musallat etmeyeceğime dair söz verdim. Ancak, kendileri birbirlerini öyle helâk ederler ki, etrâfındakiler toplansa bu kadarını yapamazlar.

(Hadisi, Buhârî ve Müslim, Ebû Hüreyre (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmişlerdir.)

87

«قَالَ مُوسَى يَا رَبِّ وَدِدْتُ أَنِّي أَعْلَمُ مَنْ تُحِبُّ مِنْ عِبَادِكَ فَأُحِبُّهُ،

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

أَحْلَلْتُ لَهُمْ، وَأَمَرَتْهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أُنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا»

[رواه مسلم عن عياض بن حمار رضي الله عنه].

Tercemesi

(Nehyettiklerim müstesnâ olmak üzere) kullarıma ihsân ettiğim her şey onlar için helâldir. Binâenaleyh hiçbir kimse Allah'ın helâl kıldığını tahrîm edemez. Ben bütün kullarımı hakkı kabûle müsait olarak halkettim; fakat şeytan bunlardan bâzılarına geldi de, onları hak olan dinlerinden bâtıla ve onlara helâl kıldığım şeyleri haram kılmaya teşvîke ve benim emretmediğim şeyleri bana şerik koşmalarını emretti.

(Müslim ve Sagânî [30], Iyâz b. Hımâr [31] (r.a.)'dan rivâyet etmişlerdir.)

88

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

خَلَقَ الْخَلْقَ فَمَنْ خَلَقَ اللهُ»

[رواه مسلم عن أنس رضي الله عنه].

فَجَزَاؤُهَا سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا أَوْ أَغْفِرُ وَمَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي شِبْرًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ

شَيْطَانٌ، فَلْيَسْتَعِذْ بِاللهِ مِنْهُ، فَلْيَقُلْ: آمَنْتُ بِاللهِ وَرَسُولِهِ»

Tercemesi

Muhakkak ki ümmetin, “Bunu kim halketti?” diye birbirlerine sorar dururlar da, bunu Allah halketti denilince: “Allah’ı kim halketti?” derler.

(Hadisi, Müslim ve Saganî, Hazret-i Enes’den rivâyet etmişlerdir.)

Diğer bir hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur:

Her kim bu kabil sualler işitirse, iyi bilsin ki, bu suâli hatıra getiren şeytandır. Binâenaleyh ondan Allah’a sığınarak ben Allah’a ve Peygamber’e îmân ettim, desin.

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

حَرَّمْتُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ»

[رواه البخاري، ومسلم عن جندب بن عبد الله رضي الله عنه].

Tercemesi

Sizden evvel geçen bir ümmet içinde bir kimsenin yarası vardı; acısına dayanamayıp elini kesti. Kanı dinmediğinden nihâyet öldü. Bunun üzerine Allah Teâlâ Hazretleri: “Kulum bana kendiliğinden acele ederek geldiği (ölümü mûcip sebeplere teşebbüs ettiği) cihetle ben de ona cenneti harâm ettim.» buyurdu.[11]

(Hadisi, Buhârî ve Müslim; Cündeb b. Cünâde (r.a.) Hazretlerinden rivâyet etmişlerdir.)

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

«ثَلَاثٌ مَنْ حَافَظَ عَلَيْهِنَّ كَانَ وَلِيِّي حَقًّا وَمَنْ ضَيَّعَهُنَّ كَانَ عَدُوِّي

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

«ثَلَاثٌ مَنْ حَافَظَ عَلَيْهِنَّ كَانَ وَلِيِّي حَقًّا وَمَنْ ضَيَّعَهُنَّ كَانَ عَدُوِّي

قَالَ اللهُ تَعَالَى: «وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي، لَا أَدَعُ فِي النَّارِ أَحَدًا قَالَ:

فِي رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ»

[رواه مسلم].

Tercemesi

Ebû Huzeyfe (r.a.)'den rivâyete göre şöyle demiştir: Kendisine mal ihsan buyurulan bir kimse, Allah'ın huzûruna geldi. Cenâb-ı Hak da ona:

"Dünyâda bu mal ile ne yaptın? diye sordu. (Râvî diyor ki: Hiç kimse Allah'a karşı hakîkati gizleyemez.) O adam: Yâ Rab! Sen bana mal verdin, insanlarla alış veriş ettim; borçlulara karşı kolaylık göstermek âdetimdi. Hâli vakti yerinde olanlara kolaylık gösterir, darda olanlara da mühlet verirdim" dedi.

Bunun üzerine Cenâb-ı Hak: "Ben kolaylık göstermeye senden daha lâyıkım" dedi ve meleklerine: "Kulumun kusurlarını afvediniz" buyurdu.

Ukbe bin Âmir [33] ve Ebû Mes'ûd el-Ensârî (r.a.): "Biz Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz'in ağzından böylece işittik» dediler.

(Müslim Sahîh'inde, Nevevî Riyâzü's-Sâlihîn'de rivâyet etmişlerdir.)

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ

«إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا

بِذٰلِكَ مِنْهُ، تَجَاوَزُوا عَنْهُ»

[رواه مسلم].

Tercemesi

Ebû Mes‘ûd el-Bedrî (r.a.)’den rivâyete göre, Resûlullah (s.a.s.) buyurdu ki: “Sizden evvel geçen bir adam sorguya çekildi. (Defter-i a‘mâlinde) hiçbir şeyi görülmedi. Yalnız, zengin olan bu adam halk ile ihtilât eder ve veresiye alış veriş yapardı.

Alacağını toplayan uşağına da; darda bulunan borçlulara müsâmahakâr muâmelede bulunmasını emrederdi.

Cenâb-ı Hak bu kimsenin bu sûretle muâmelesi yüzünden meleklerine şöyle buyurdu: “Müsâmahakâr davranmaya biz bu kimseden daha lâyıkız, binâenaleyh, bu kulumu afvediniz.”

(Hadisi, Müslim Sahîh’inde ve Nevevî Riyâzü’s-Sâlihîn’de rivâyet etmişlerdir.)

---

[3] (Lâ ilâhe illa’llah) kelime-i tayyibesi (Muhammedü’r-Resûlu’llâh)’ı da mutazammın ve kelimeteyn’in mecmûuna alem olduğu için yalnız bu kayd ile iktifâ olunmuştur.

[4] Bu hadiste Cenâb-ı Hak hakkında kullarına karşı arşın ve kulaç gibi ölçü mikyasları mecazî tâbirler olup, sür‘at-i icabet ve kulunun ibadetini kat kat sevapla karşılamaktan kinayedir.

[5] Günahın tekerrürü samîmî ve hakîkî olarak yapılan tevbenin kabûlüne mâni değildir. Maksat tevbeye teşviktir.

[6] Maksat, insanlar iyi amelleri ile Allah’ın lûtuf ve ihsânına yaklaşır; Cenâb-ı Hak’da onlara amellerine karşı fazl-u keremini ihsân eder, demektir.

[7] Oruçtan maksad günahlardan kaçmaktır. Maksad hasıl olmadıkça tutulan oruç kabule şayan olmaz.

Bu mevzûdaki Ahâdîs-i Nebeviyeden bazıları:

a) Ebû Hüreyre (r.a.)’den rivâyete göre Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

“Sizden biriniz oruçlu bulunduğu gün çirkin söz söylemesin ve kimse ile çekişmesin. Şayet biri kendisine söver veya çatarsa ‘Ben oruçluyum, karşılık veremem’ desin.”

(Buhârî ve Müslim rivâyet etmişlerdir.)

b) “Oruçlu bir kimse yalan dolan söylerse, yemesini içmesini bırakıp aç durmasının Allah nezdinde hiç bir kıymeti yoktur.”

(Buhârî, Ebû Hüreyre’den rivâyet etmiştir.)

c) “Bir kimse hâinliği, ve yalanı bırakmazsa, yemesini içmesini terk etmesine Allah’ın ihtiyacı yoktur.”

(Taberânî, Enes İbn-i Mâlik Hazretlerinden rivâyet etmiştir.)

d) Yiyip içmekten kesilmek asıl oruç değildir. Oruç ancak kötü sözlerden, fenâ ve nefsânî arzulardan vazgeçmektir.”

(Hâkim ve Beyhakî, Ebû Hüreyre’den rivâyet etmişlerdir.)

e) “Bir oruçlu yalancılık ve yalan şahitliği gibi fenalıkları bırakmaz, böyle ma‘siyetleri irtikâb ederse, onun yemesini içmesini bırakmasına Allah kıymet vermez. Ona rahmet nazarı ile bakmaz.”

(Buhârî, Ebû Dâvud, Tirmizî, Nesâî, İbn-i Mâlik, İbn-i Mâce, Ebû Hüreyre’den rivâyet etmişlerdir.)

f) “Oruçlu bir mümin, bir Müslümanı gıybet etmedikçe, arkasından onun dedikodusunu yapmadıkça, ona hiçbir sûretle eziyet etmedikçe, otururken de Allah’a ibadette bulunmuş sayılır.”

(Deylemî, Ebû Hüreyre’den rivâyet etmiştir.)

[8] Her işittiğini Hak kulağıyle işitir, her gördüğünü Hak gözüyle görür, her bildiğini Hak bilgisiyle bilir; hiçbir işte şaşmaz, yanılmaz, aldanmaz, doğruca murâdına erer, Allah ile arasında bu derece yakınlık ve visal peydâ olur.

[9] Ne güzel bir temsil: İki ortak birbirlerinden emin iseler bereket ve tevfîk-ı İlâhiyyem onlarla berâberdir. Aksi takdirde onların işlerinde feyz ü bereketi kaldırırım, (Tevfîk-ı İlâhiyyem zâil olur) demektir.

[10] Allah’dan başka Rab olmadığına göre, kulun Allah’ın kazasına râzı olması ve Allah hakkında iyi zanda bulunması, ni‘metlerine şükretmesi bir vecîbe olur. Şüphe yok ki, Cenâb-ı Hakk’ın hikmeti gayet geniştir. Mesâlih-i ibâdı en iyi bilen O’dur. Yarın belânın sevâbını görenler, belâ ve musîbetlere karşı şükredeceklerdir.

[11] İbn-i Ebî Şeybe’nin [32] “Musannef”inde rivâyetine göre: İbn-i Semüre (r.a.) anlatıyor.

Ashabtan bir kimse bir yara alıp acısına tahammül edemediğinde eline geçirdiği bir bıçakla intihâr etmiş ve Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz namazını kılmamıştır.

Sâbit İbn-i Dahhâk (r.a.)'den, Resûl-i Ekrem'in şöyle buyurduğu rivâyet olunmuştur:

"Kim ki keskin bir âletle kendisini öldürürse, bu kimse cehennemde o âletle azab olunur."

(Buhârî, Müslim, Ebû Dâvud, Tirmizî, İbn-i Mâce rivâyet etmişlerdir.)

NOTLAR

[1] HAZRET-İ ALİ (radiya'llahü anh):

Hazret-i Ali, Resûl-i Ekrem'in amcası Ebû Tâlib'in oğludur. Annesi Fâtıma'dır. Lâkabı Haydar'dır. Unvânı Emîrü'l-müminîn'dir. Çocuk denecek yaşta Müslüman olmuş, Hazret-i Peygamber'in Medîne'ye hicreti gecesi yataklarında yatmıştır. Hicretin 2. yılında Hazret-i Fâtıma ile evlenmiş ve Peygamber'e dâmat olmuştur. Hazret-i Ali, Hülefâ-i Râşidîn'in dördüncüsüdür. Halîfeliği devrinde zuhûr eden fesatçılarla mücâdelede bulunduğundan, beş sene gibi geçen müddet-i hilâfetlerinde sükûn ve huzur bulamamış, hükûmet idaresinde Hazret-i Ömer'in yolunu tutmuştur. Memurları murakabe eder, her işin emniyet ve istikamet dâiresinde yapılmasını ister, halka karşı şefkat gösterirdi. Yoksulları Beytü'l-mâlden geçindirirdi. Her tarafta askerî birer merkez vücûda getirdi. Beytü'l-mâli muhafaza yolunda gerekli teşkilâtı kurdu. Hazret-i Ali'nin, İslâmiyet'in yayılmasındaki hizmeti büyüktür. Küçük yaştan itibaren Peygamber'e mülâzemet etmiş ve onun yanında geniş mikyasta tâlim ve terbiye ile meşgul olmuş, Resûl-i Âlî-şân Efendimiz Kur'an ve âyât-ı kerimenin tefsîrini öğretmiştir. Her âyetin sebeb-i nüzûlünü ve Kur'an'ın tefsîrini iyi bilenlerdendi. Kur'an-ı Kerim ezberinde idi; zâten Vahiy kâtiplerindendir. Efendimiz'den 586 hadis rivâyet etmiştir. Fıkıh ve ictihaddaki olgunluğunu zamânının müctehidleri takdir ve itiraf etmişlerdir. Başkalarının çözemediği şer'î meseleleri kolaylıkla hallederdi. Bilhassa, fıkıh mes'elelerinde selâhiyet sahibi idi. Hattâ Hazret-i Ömer: "En büyük Kadımız Ali'dir" derdi. Teşriî hikmetlerde de bilgindi.

Hazret-i Ali, zamanının en kudretli hatiplerinden biridir. Her söylediği nutuk bir şaheserdir. Her dinleyeni heyecana sürüklerdi. Nahiv ilminin ana hatlarını vaz' etmiştir. Hazret-i Ali güzel ahlâkın da canlı bir timsali idi. Hayatının 25 senesini ulu Peygamberimiz'in nezdinde geçirmiş, o nebevi feyiz menbaından her hususta kana kana faydalanmıştır. Kendisi müttekî ve diyanet-perverdi. Boş vakitlerini ibadete hasrederdi.

Hazret-i Ali'nin serveti yoktu; buna rağmen kerimdi. Son derece mütevazı idi. Çok cesurdu, her yaptığı iş, insanlığın iyi gayelerine mâtuftu. Savaşlarda düşmanlarının ölümüne bile acırdı. Çok şefikti. Haddi tecavüz etmezdi. Hazret-i Ömer, halifeliği devrinde yapacağı işlerde daima kendisi ile istişare ederdi.

Hazret-i Ali, âlîcenâbtı, doğru söylerdi. Bilginin menbaı sayılırdı. Dindarları, müttekîleri severdi, fakirlere yardım ederdi.

Hazret-i Ali Kûfe Câmii'nde namaz kılarken İbn-i Mülcem tarafından kılıçla başından vurulmuş, ağır surette yara alarak iki gün sonra irtihal etmiştir. Şehadetleri sırasında 63 yaşında idi. Necef kasabasında medfundur.

[2] EBÛ NUAYM:

Ahmed İbn-i Abdullah el-Isfahânî (336-430): İtimada şayan hadis imamlarındandır. Fıkıh ve tasavvufta da zamanının biricik âlimi idi. Taberânî gibi büyük muhaddislerden hadis almış, kendisinden de Hatîb-i Bağdâdî gibi yüksek şahsiyetler hadis rivâyet etmiştir. En meşhur eserleri: Yirmi ciltlik matbu (Hilyetü'l-Evliyâ), (Delâilü'n-Nebeviyye), (Kitâbü'l-Müstahrec ale'l-Buhârî), (el-Müstahrec alâ Sahîh-i Müslim), (Kitâbü't-Tabakat), (Mârifetü's-Sahâbe) ünvanlarını taşımaktadır. 94 yaşında olduğu halde 430'da İsfahan'da vefat etmiştir.

[3] İBN-İ NECCÂR:

Muhibbüddîn Muhammed İbn-i Mahmûd (587-643): Bağdat'ın itimada şayan hadis bilginlerinden ve meşhur müverrihlerindendir. Tunus, Şam, Mısır, Hicaz, Isfahan, Horasan, Nîsâbur, Hemedan gibi diyârları gezmiş, ünlü muhaddislerden rivâyet etmiştir. Zengin bir kütüphânesi olduğu gibi, kendi telifleri de çoktur. Bütün kitaplarını Bağdat'ın Nizâmiye Medresesine vakfetmiştir.

Başlıca eserleri şunlardır:

1- (el-Kamerü'l-Münîr fi'l-Müsnedi'l-Kebîr): Her Sahâbenin hal tercümesi ile rivayet ettikleri hadisleri hâvîdir.

2- (ed-Dürerü's-Semîne fî Ahbâri'l-Medîne): Hatîb-i Bağ-dâdî'nin meşhur Tarihine yazdığı otuz ciltlik bir zeyldir.

3- (Nüzhetü'l-Verâ fî Ahbâri Ümmi'l-Kurâ)

4- (Ravzatü'l-Evliyâ fî Mescid-i-İlyâ)

5- (Cennet'ün-Nâzırîn fî Ma'rifeti't-Tâbiîn), (Nisbetü'l-Muhaddisîn ile'l-Âbâi ve'l-Büldân)

6- (Menâkıb-ı Şâfiî)

7- (el-Ezhâr fî Envâi'l-Eş'âr.)

8- (el-Kemâl fî Ma'rifeti'r-Ricâl.)

[4] İBN-İ ASÂKİR:

Ebü’l-Kasım Alî İbn-i Hasen (499-571):

Asrında Şam diyarının biricik muhaddisi ve müverrihi idi. Dimaşk’da doğmuş ve orada ölmüştür. Tahsilini ikmâl ettikten sonra Irak ve Horasan taraflarını gezmiş (İbn-i Asâkir Târihi) denmekle ma’ruf olan 22 ciltlik (Dimaşk Tarihi), Hadisden (el-Eşrâf alâ Ma’rifeti’l-Etrâf), (Tebyînü Kizbi’l-Müfterî), (Mu’cemü’ş-Şuyûh) gibi değerli eserleri vardır.

Sultan Selâhaddin Eyyûbî, cenâzesinde hazır bulunmuştur.

[5] TEMMÂM:

Temmâm bin Muhammed İbn-i Abdullah er-Râzî (414): Şam Muhaddislerindendir. Hadise dair üç cilt (el-Kavâid) adlı kitabı vardır.

[6] DEYLEMÎ:

Hâfız Ebû Mansur Şehradar bin Şîreveyh el-Hemedânî (558-1163): Hadis bilginlerindendir. Aslen Deylemî olup nesebi Ashâb-ı Kiram'dan Dahhâk b. Fîruz'a dayanır. Hadisden (Müsned-ül-Firdevs)'i meşhurdur.

Bu zâtın babası büyük muhaddislerden Hemedan müverrihi Ebû Şüca' Şîreveyh bin Şehredar ed-Deylemî (Firdevsü'l-Ahbâr) nâmı ile isnadsız olarak on bin kadar kısa hadis toplamış, bilâhare oğlu Ebû Mansur Deylemî bu hadislerden herbirinin senedlerini (Müsnedü'l-Firdevs) nâmı ile dört ciltlik bir kitapta göstermiştir.

[7] ÜMMEHÂNÎ:

Fâhite bint-i Ebî Tâlib radiya’llâhu anhâ: Resûl-i Ekrem Efendimiz’in amucası Ebû Tâlib’in kızı ve Hazret-i Ali’nin ana-baba bir kız kardeşidir.

Kocası Hübeyre müşrik olduğundan Mekke’nin fethi günü firar etmiş, Ümmehânî Hazretleri ise o gün Müslüman olarak kalmıştır.

Peygamber aleyhi’s-selâm’dan kırk altı hadis-i şerif naklettikleri mervîdir. Kendsinden de oğlu Cund ve hafîdesi Cu’de hadis rivâyet etmişlerdir.

Buhârî ve Müslim de Ümmehânî (r.a.)’den hadis nakletmişlerdir. Hazret-i Muâviye zamânında vefât etmiştir.

[8] HASAN-I BASRÎ:

Ebû Saîd-el-Hasen b. Yesâr el-Basrî, (r.a.) 21-110 (642-728.) Tâbiîn'in büyüklerinden, mezhep sâhibi olup Basra müctehitlerindendir. Medîne-i Münevvere'de doğmuş, Hazret-i Ali'nin nezâretinde yetişmiş, Basra'da yerleşmiş ve orada ölmüştür.

Sahâbe-i Kiram'dan 130 zât ile görüşmüş, birçok ahâdîs-i şerif nakl ve rivâyet etmiştir.

Gazâlî merhum, Hasan-ı Basrî'nin âlim, fakîh, âbid, fasih ve beliğ ve misli görülmemiş yüksek bir din âlimi, tam mânâsiyle olgun bir zât olduğunu söyler. İrfan ve fazîleti ile, zühd ü takvâsı ile herkesi kendisine meftun etmişti. Horasan gazvesinde bulunmuş, Sıffeyn'de bîtaraflığı iltizam ve halka da tarafsızlığı tavsiye etmiştir.

Ömer İbn-i Abdülazîz Hilâfet makamına geçtiğinde Hasan-ı Basrî'ye yazdığı bir mektupta: "Ben bu ağır vazîfeyi üzerime almış bulunuyorum. Bana yardım edecekleri tavsiye et" demiş, Hasan-ı Basrî: "Dünyâ adamlarını sen istemezsin, âhiret adamları da seni istemez; binâenaleyh, yardımı Allah'tan dile" cevâbını vermiştir.

Ebû Mûse'l-Eş'arî ve İbn-i Abbâs Hazarâtından hadis almıştır.

Basra'da hadis rivâyet ederken --- Peygamber buyurdu ki diye hadis nakletmeye başlamış Sahâbe'den olmadığı halde bu tarzda rivâyeti nazar-ı dikkati celbetmiş, kendisinden sormuşlar; o da: "Benim rivâyet ettiğim Hazret-i Ali'dendir. Onun ismini zikretmiyorum, çünkü Kûfe'de vali, Yusuf bin Haccac'dır." buyurmuşlar, fitneden sakınmışlardır.

Hikmetli birçok sözleri vardır:

"İnsanın herkese selâm vermesi tevâzuun şartlarındandır."

"Âlim, kendi nefsini mâdûn görendir."

"İnsanın şerîri, ölü için ağlar da kendini unutur."

Hasan-ı Basrî, Hicrî 110 târihinde 89 yaşında vefât etmiştir. Cenâzesinde izdihamdan sokaklar baştanbaşa dolmuş, ağlamadık kimse kalmamıştır.

[9] İBN-İ ADİYY:

Abdullah İbn-i Adiyy-ül-Kattân (242-323): Hadis imamlarındandır; hadisleri tesbit için Irak, Mısır, Şam ve Hicaz gibi ilim merkezlerini gezmiş, meşhur muhaddislerden rivâyet etmiştir.

Zuafâ ve muhaddisler hakkında (el-Kâmil fi'l-Cerhi ve't-Ta'dîl) ünvanlı mûteber ve mükemmel bir kitabı ve müzenî'nin kitabı üzerine (el-Ensâr) adlı bir telifi vardır .

Hadis imamlarından Beyhakî: "İbn-i Adiyy, zamânının eşsiz bir muhaddisi idi" diyor. Büyük muhaddislerden İbn-i Asâkir de bu büyük muhaddisin itimâda şâyân olduğunu söyler.

[10] CELÂLEDDİN EBÜ’L-FAZL ABDURRAHMÂN SÜYÛTÎ (R.A):

Zamanında malûm olan her fenne âit yazdığı eserleriyle tanınmış İslâm ulemâsının en büyüklerinden biridir. 9. asrın mücedditlerinden sayılmaktadır. Ecdâdı Mısır’a göç ederek Süyut kasabasında yerleşmiştir. Babası Kahire Kadısı idi. Süyûtî de Kahire’de doğmuştur. Henüz 5 yaşında bulunduğu bir sırada pederi vefat etmiştir. Babasının dostlarından birisi yetim kalan Abdurrahmân’ı himâyesine almış, tâlim ve terbiyesiyle meşgul oluştur. 8 yaşında iken Kur’an’ı hıfzetmiştir. Tahsîlini ikmâl ettikten sonra tevsî-i ma’lûmât için Şam, Hicaz, Yemen, Hind gibi ilim merkezlerini gezmiş, mümtaz âlimlerden feyz almıştır. Kahire’ye avdetinde Şeyhûniye Medresesi’nde ders takrîrine başlamış, şöhreti her tarafa yayılmıştır. Şeyhûniye Müderrisliğin’den ayrıldıktan sonra inzivâya çekilerek hayâtını te’lîfe hasretmiştir.

Tefsir, hadis, fıkıh, tarih, terâcim-i ahvâl, edebiyat ve sâir ulûma müteallik -(Hüsnü’l-Muhâdara) adlı eserinde yazdığı vechile- 300’ü mütecâviz eser yazmıştır. (Mu‘cem-ül matbûât’ul-Arabiyye) müellifi, Süyûtî’nin 92 matbû eserinden bahsediyor.

Bu eserlerin en meşhurları arasında:

(el-İtkan fî Ulûmi’l-Kur’an), (ed-Dürrü’l-Mensûr fi’t-Tefsîr bi’l-Me’sûr), (el-Câmiü’s-Sagîr), (el-Leâ li’l-Masnûa fil Ahadisi’l-Mevzûa), (Lübbü’l-Lübâb fî Tahrîri’l-Ensâb), (el-Eşbâh ve’n-Nazâir), (Tabakatü’l-Huffâz), (el-Hasâisü’l-Kübrâ), (Hüsnü’l-Muhâdara fî Ahbâri Mısri ve’l-Kahire), (Târîhü’l-Hulefâ)’sı kayda değer.

(911/1505) tarihinde irtihal etmiş, muazzam bir cemaatle namazı kılınmış, Bâbü’l-Kurâfe’de defnedilmiştir.

[11] İMAM RÂFİÎ:

Ebü’l-Kasım Abdülkerim er-Râfiî: (623-1226): Yedinci asrın büyük din âlimlerindendir. Şeceresi Ashâb-ı Kiram’dan Râfi‘ İbn-i Hadîc’e dayanmaktadır. Tefsîre, hadise, fıkha ve sâir ilimlere dair te’lifleri vardır.

Zühd-ü takvâ sâhibi, mütevâzı ve mütefennin bir zât idi. İbn-i Salâh: “Asrında onun bir eşi olduğunu zannetmiyorum” demiştir. 623 tarihinde Kazvin’de vefat etti. En meşhur eserleri şunlardır:

Hadisden: (Şerh-i Müsnedü’ş-Şâfiî), tefsirden: (el-Emâliyy-üş-Şârihe li Müfredâti’l-Fâtiha), fıkıhtan: (Fethü’l-Azîz fî Şerhi’l-Vecîz), (el-Muharrer), edyandan: (Kitâbü’l-İ‘câz.)

[12] HATÎB-İ BAĞDÂDÎ:

Ebû Bekr Ahmed İbn-i Aliyy ibn-i Sâbit (392-463): Büyük âlimlerden ve ünlü muhaddislerdendir. Yâkut-ı Hamevî (Mu’cemü’l-Büldân)’da elli altı te’lîfinden bahsediyor. Kitaplarının çoğu hadis ilmine dairdir. 20 ciltlik (Bağdat Tarihi)’nden başka, eserleri arasında (el-Câmi‘ li-Âdâbi’r-Râvî ve’s-Sâmi‘), (el-Kifâye fî-Ma‘rifet-i Usûlü’r-Rivâye), (Şerh-i Dîvân-i Ebî Temmâm) ile bilhassa 20 ciltlik matbû (Bağdat Tarihi) kayda değer. Müsteşrik Salamon, Pariste bu tarih hakkında (300) sayfalık bir mukaddime neşretmiştir. Birkaç zeyil de yazılmıştır.

Vefâtından evvel bütün kitaplarını vakf etmiş, servetini hayır yollarına, ilim ve hadisle uğraşanlara tahsîs eylemiştir.

[13] KUDÂÎ:

Ebû Abdullah Muhammed İbn-i Sellâm (404): Hadis bilginlerinden, Şâfiî fakihlerindendir. Mısır'da Kadılık etmiş ve elçilikle Rûm diyârına gönderilmişti. Eserlerinden bâzıları şunlardır: (Şihâbü'l-Ahbâr), (Menâkıbü'ş-Şâfiî), (el-Enbâ ani'l-Enbiyâ), (Tevârihü'l-Hülefâ.)

Kudâî, hikem ve âdâba dair bin küsur kısa hadisi isnadsız olarak cem' edip (Şihâbü'l-Ahbâr) tesmiye etmiş ve bilâhare bu kitaptaki hadislerin senedlerini (Müsnedü's-Sıhâh) nâmındaki kitabına yazmıştır.

[14] CÂBİR İBN-İ ABDULLÂH EL-ENSÂRİ:

(Vefâtı 78/697.) Ensar'dandır. Bizzat Resûl-i Ekrem'den ilim ve feyz almış ve zamânında Medîne-i Münevvere müftüsü olmuştur. En çok hadis rivâyetiyle meşhur olan altı Sahâbeden biridir. 1540 hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden de Ashâb-ı Güzîn ve Tâbiîn'den birçok zevat hadis nakletmişlerdir.

Akabe yakınında bulunanlardan Medîne-i Münevvere'de en sonra vefât eden bu zâttır.

[15] EBÛ CA‘FER MUHAMMED:

İbn-i Cerîr et-Taberî (224-310): Taberistan’ın Amûl şehrinde doğmuştur. 3’üncü asrın en mümtaz sîmâlarındandır. Bilgisini derinleştirmek için Suriye, Mısır taraflarına seyahat etmiş, büyük şahsiyetlerin derslerinden feyiz almış ve muâsırlarından hiç birinin ihrâz edemediği ilmî selâhiyeti hâiz bulunmuştur.

İbn-i Cerîr, mezhep sâhibi büyük bir müçtehittir. Mezhebi Bağdatta zuhur ve birkaç asır devam etmiştir. Aynı zamanda kendisi büyük bir muhaddis ve müverrihtir. Kıraat ilminde de zamânının yegâne üstâdı idi. Hadisleri, mevzûlarına göre tasnîf etmişti. Kendisi şâyân-ı hayret derecede çalışkandı. Hergün kırk sahife yazmak üzere kırk sene muntazaman çalışmış olduğu mervîdir. İrfan ve fazîletiyle, zühd ü takvâsiyle Bağdat’ta herkesi kendisine meftun bırakmıştı.

Muhaddis İbn-i Huzeyme müşârünileyh hakkında: “Dünyâda İbn-i Cerîr’e tefevvuk edecek bir âlim bulunacağını zannetmiyorum” demiştir. Allâme Zehebî (Mîzânü’l-İ‘tidal)inde “Eimme-i İslâm’ın büyüklerinden ve mûtemetlerindendir) diyor.

Birçok mûteber eserleri vardır. En meşhurları şunlardır:

1- (Câmiü’l-Beyân fî Tefsîri’l-Kur’an): Rivâyet ve dirâyet usullerini câmi olan 31 ciltlik bu muazzam tefsir, senetleriyle berâber zikredilen hadislerle tavzih edilmiş en mâruf tefsirlerdendir. Matbûdur. Hâfız Zehebî: “Taberî Tefsirinin bir eşi daha te’lif edilmemiştir” diyor.

Ulemâdan Ebû Hamid: “İnsan İbn-i Cerîr’in tefsîrini tahsîl için Çin’e kadar gitmiş olsa azdır” demiştir.

2- (Târihü’l-Ümem ve’l-Mülûk): Târih-i Taberî denmekle meşhur olan bu büyük eser, tarih kitapları içerisinde en mufassal ve en cemiyetlisidir. İbn-i Esîr ve İbn-i Hallikân: “Târih-i Taberî en mevsuk tarihlerdendir” diyor. Bu eser tamâmiyle nâbedit olacağı sırada büyük bir îtina ile Leiden’de müsteşrikler tarafından tab‘ olunmuştur. Lâtince bir mukaddime ve iki cüzlük Arapça fihrist yazılmıştır. Taberî Tarihi Noldek tarafından da Almancaya tercüme edilmiştir.

İbn-i Esîr, İbn-i Haldun, Ebû’l-Fidâ’nın yazdıkları mûteber eserler hep Taberî’nin eserlerine istinad eder. Târih-i Taberî nâmiyle meşhur olan Türkçe tarih, asıl Taberî’nin tercümesi değildir. Muhammed-ül Belğamî tarafından hurafe dolu bir tarzda icmâlen Farsçaya tercüme olunmuştur.

3- (İhtilâfü'l-Fukahâ): Fukahânın mezhepleri hakkındaki geniş vukufunu belirten bir eserdir.

4- (Tezhîbü'l-Âsâr): Bu eserlerinin hepsi de erbâb-ı irfânın ellerinde dolaşmaktadır. Müellifi nur içinde yatsın.

[16] BEZZÂR:

Ebû Bekr Ahmed İbn-i Amr b. Abdü’l-Hâlik (292-905):

Tanınmış hadis âlimlerinden ve fukahâdandır. Aslen Basra’lı olup 292 târihinde Mekke’de ölmüştür.

Hadisten, biri büyük diğeri küçük olmak üzere iki (Müsned)’i vardır. Büyüğü (el-Bahrü’z-Zâhir) adını taşımaktadır.

[17] İBN-İ MES‘UD:

Ebû Abdurrahmân Abdullah İbn-i Mes‘ûd radiya’llahü anh. (Vefâtı: 32/652):

Şeref-i İslâm ile müşerref olanların akıncısıdır. Bedir, Uhud ve bütün gazvelere iştirak etmiştir. Resûl-i Ekrem Efendimiz’in hizmetinde bulunmak şerefiyle mubâhî olanlardandır. Dâimî surette huzûr-ı Risâlette bulunduğundan Kur’an-ı Kerim’i herkesten iyi öğrendiği gibi, pek çok hadis de işitmiş ve ezberlemişti. Kur’an-ı Kerim’i en evvel Mekke’de Kureyş’e duyuran, Makâm-ı İbrâhim’de Rahmân Sûresi’ni açıktan okuyan bu zâttır. Ashâb-ı Kirâm’ın büyük fakihlerinden ve müçtehitlerindendi. Bünyesi çok zayıftı. Resûl-i Ekrem bir gün Ashâb-ı Kirâm’a hitâben: “Siz İbn-i Mes’ûd’un vücutca zayıf olduğuna bakmayınız; mîzanda hepinizden ağırdır” buyurmuşlardı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz: “Kur’an-ı Kerim’i İbn-i Mes’ûd, Sâlim, Übey İbn-i Kâ’b ve Muâz İbn-i Cebel’den öğrenin” buyurmuşlardır.

Peygamber’in bu tavsiyesine mebnî Hazret-i Ömer İbn-i Mes’ûd’u Kûfe’ye muallim göndermiş ve Kûfelilere şu mektubu yazmıştır:

“Ben size Ammâr İbn-i Yâsir’i Emîr ve Abdullah İbn-i Mes’ûd’u muallim olarak göndermişimdir. Bunlar Ashâb-ı Bedir’dendir. Siz bunlara iktidâ ve sözlerine itâat edin. Ben sizi kendi nefsime tercih ederek Abdullah İbn-i Mes’ûd’u yanımdan ayırdım”.

Cüssece küçük, ilim ve fazîletçe büyük olmak münâsebetiyle Hazret-i Ömer İbn-i Mes’ûd hakkında: “İbn-i Mes’ûd, ilim doldurulmuş bir dağarcıktır’’ buyurmuştur.

Ashâb-ı Kiram’dan Ebû Mûsel-Eş’arî’nin: “İbn-i Mes’ûd içinizde iken bana sormayın” dediğini Buhârî kaydediyor. Bir gün kendisine; “Hangi ilim mûteberdir?” diye sormuşlar. “Kur’an ve hadis ilmini çok severim” cevâbını vermiştir.

İbn-i Mes’ûd’dan mervî olan hadislerin adedi 840’dır. Bunların 120’sini Buhârî ile Müslim müştereken naklederler. Bundan başka bunların 21’i yalnız Sahîh-i Buhârîde, 35’i Sahîh-i Müslim’dedir. Diğerleri başka hadis kitaplarındadır. Hicrî 32 tarihinde 60 yaşını mütecâviz olduğu halde vefât etmiştir.

[18] İBN-İ MÜBÂREK:

Ebû Abdurrahmân Abdullah Mervezî (r.a.) 118-181 H. (736-797): Hârezm Türklerinden Mubârek İbn-i Vâzıh'ın oğludur. Vaktiyle Horasan'ın en mühim ilim ve medeniyet merkezi olan Merv'de doğmuştur. İkinci derecede Tâbiînden ve büyük muhaddislerdendir. Hadis, fıkıh gibi fünûn-i âliyede zamânının biricik âlimi idi. Horasan'da ilim ve fazîletiyle, ibâdet ve züht ü takvâsı, sehâsı ve cesâreti ile meşhurdu. Fazl; "İbn-i Mubârek'ten sonra onun yerini tutacak adam gelmemiştir" demiştir.

İbn-i Sa'd, müşârünileyhin i'timâda şâyân bir zât olduğunu söyler. İbn-i Mehdî de, İbn-i Mubârek zamânımızın en büyük âlimlerindendir, der.

Hâfız en-Nesefî, ölüm döşeğinde bulunan İbn-i Mubârek'in yanına girmişti. O sırada onu birisine şer'î meseleler yazdırmakla meşgul gördü:

— Yâ imam! Hasta hâlinizde niçin fıkıh ile meşgul oluyorsunuz? Rahat etmeniz lâzımdır, dedi. İbn-i Mubârek:

— Olabilir ki işitmediğim faydalı bir mesele ile karşılaşırım! buyurmuştur.

Bütün ömrünü, hac, cihâd, ilim ve ibâdet yolunda harcamıştır. Seyahatlarında İmâm-ı A'zam'a kavuşmuş ve onun en mümtaz şakirtleri sırasına geçmiştir. Hadis ilmine dair bir çok eserleri vardır.

Yirmibin hadisi muhtevî olan 20 eserini Ebû Hanîfe'nin ebvâb-ı fıkhına göre tertiplemişti.

Cihâd hakkında ilk eser te'lif eden ve ilk defa Erbaîn (Kırk Hadis) yazan da bu zattır. Abdullah İbn-i Mubârek'ten âzami istifâde edenlerden biri de Ahmed İbn-i Hanbel'dir.

İbn-i Mubârek'in mev'ıza kabîlinden pek çok hikmetli sözleri ve yine nasîhatı mutazammın bâzı şiirleri vardır.

Bir gün birisi râbıtadan sual açmış, İbn-i Mubârek:

— Sen nefsini Hakk'a raptet, bundan büyük râbıta olmaz buyurmuştur.

Bir gün yine birisi:

— Yâ imam! Kur'an okumak mı efdaldir, yâhut tahsîl-i ilim mi? diye sormuş, İbn-i Mubârek:

— Senin namazda okuyacak kadar ezberlediğin sana kâfi, hemen ilme gayret et; ilim sebebiyle Kur'an-ı Kerim'i anlarsın! cevâbını vermiştir.

"İnsanların ayıplarını gördüğünüzde kendi kusurlarınızı unutmayınız" buyurmuştur.

Hicri 181 târihinde 63 yaşında vefât etmiştir.

[19] HAZRETİ ÂİŞE (Radiya'llahü anhâ):

Hazreti Âişe, Ebû Bekr es-Sıddîk (r.a.)'in kızı ve Resûl-i Ekrem (s.a.s.) Efendimiz'in zevcesidir. Lâkabı Sıddîka ve ünvânı da Ümmü'l-müminîndir.

Hazret-i Âişe; tefsir, hadis ve fıkıh gibi dinî bilgilere, Arap tarihine ve edebiyâtına vâkıftı. Hitâbet ve şiirde de temâyüz etmişti. Zamânının en büyük bilginlerinden biri idi. Hazret-i Ebû Bekir, Hazret-i Ömer ve Hazret-i Osman devirlerinde tanınmış Sahâbilerin ve Peygamberimiz'e muâsır bulunan yüksek şahsiyetlerin arasında ders okutacak ve fetvâ verecek selâhiyet ve iktidâra sâhipti. Ashâbın ileri gelenleri bile halledemedikleri dinî mes'eleleri Hazret-i Âişe'den sorarlardı. Çünkü Hazret-i Âişe zâmânının en kudretli bir müftisi bulunuyordu. Zîrâ, hazarda ve seferde Peygamberimiz'den ayrılmadığı cihetle Ashâb-ı Kiram'dan bir çoğunun muttali olmadığı dînî ahkâma vâkıftı. Hazret-i Peygamber'in hâne-i saâdetlerinde yaptığı işleri lâyıkıyla anlayabilmek için onun reyine mürâcaat edilirdi. Resûl-i Ekrem Efendimiz'den 2210 hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden de Ashâb ve Tâbiîn'den birçokları hadis nakletmişlerdir. Ahmed İbn-i Hanbel, (Müsned)'inde bu hadisleri 253 sahife içinde toplamıştır. Denebilir ki, sahih hadis kitapları Hazret-i Âişe'nin fetvâları ile doludur. Dinî mes'elelerin hallinde önce Kur'an-ı Kerim'e, sonra hadis-i şeriflere başvurulur, daha sonra da mansus ahkâma göre kıyas ederek içtihat ederlerdi.

O, devrinin belli başlı âlimlerinden ve fukahâ-yı seb'adan birirdir.[12]

Hazret-i Âişe, Resûl-i Ekrem Efendimiz'den öğrendiklerini başkalarına öğreten ve kadınlığın teâlî yolunu aydınlatan bir meş'ale idi. Çünkü o, bu feyzi Hâce-i Kâinat Efendimiz'den almıştı. Hazret-i Âişe'nin ilmini en ziyâde, neşreden, hemşiresi Esmâ'nın oğlu Urve İbn-i Zübeyr ve birâder-zâdesi Kasım b. Muhammed İbn-i Ebû Bekir'dir.

Hazreti Âişe'nin evlâdı yoktu. Bunun için Müslümanların çocuklarını, bilhassa bîkes çocukları himâyesine alır, onların tâlim ve terbiyesiyle meşgul olurdu. Onları evlendirir ve bunu kendisine bir vazîfe bilirdi.

Hazreti Âişe'nin gençliğinden kemâline kadar bütün hayâtı mekârim-i ahlâkın canlı bir nümûnesi olan Resûl-i Ekrem'in taht-ı zevciyetinde geçmiştir. Ahlâkı en yüksek derecede idi. Son derece muttakî ve kanâatkârdı. Peygamber Efendimiz'in her emrine itâat eder, onu hoşnud etmeyi en büyük bir vazîfe sayardı. Kimseyi incitmezdi, ortaklarına karşı

bile sert ve çatık bir sîmâ ile bakmazdı. Kimsenin ihsânını kabûl etmezdi. Şâyet kabûl edecek dahi olsa derhal mukabelede bulunurdu. Meth ü senâdan hoşlanmazdı, son derece metin, vakur ve cesurdu. Harp meydanlarında dolaşır ve hizmet ederdi. Sehî ve şefîkti; fakirlere ve muhtaçlara yardımı esirgemezdi.

Hulâsa, Hazret-i Âişe, dinî, ilmî, içtimâî ve siyâsî bakımlardan İslâm târihinin kaydettiği müstesnâ, yüksek ve muhterem bir sîmâdır. Hicretin 52'nci yılında Medine'de irtihal etmiştir.

---

[12] Fukahâ-i seb'a şunlardır: Ömer'ül-Faruk (vefatı: 23), Aliyyül-Murtaza (40), İbn-i Mes'ud (32), Zeyd İbn-i Sâbit (45), Hazret-i Âişe (58 veya 59), Abdullâh İbn-i Abbâs (68), Abdullâh İbn-i Ömer (74.)

[20] BAGAVÎ:

Ebû Câfer Ahmed İbn-i Menî’ b. Abdullah el-Bagavî (160-244):

İtimâda şâyân huffâz-ı hadisdendir. İlimden Ahmed İbn-i Hanbel’in akrânından sayılır. Çok fakirdi; kitapları müstesnâ olmak üzere bütün malı 24 dirheme satılabilmişti. Müsned’i meşhurdur.

[21] FADÂLE BİN UBEYD:

Ebû Muhammed Fadâle bin Ubeyd (53/673): Ensâr-ı Kirâm'dandır. Uhud, Şam, Mısır gazvelerine iştirak etmiş, Şam'da yerleşmiştir. Sonra Hazreti Muâviye tarafından Dimaşk Kadılığına tâyin olunmuş ve orada vefât etmiştir. Kendisinden 50 hadis rivâyet edilmiştir.

[22] İBN-İ HUZEYME:

Ebû Bekr Muhammed İbn-i İshak (223-311): Nişabur'da doğmuş ve orada ölmüştür. Nişabur diyârının hadis âlimlerinden, fakih ve müçtehitlerindendir. Sübkî (Tabakat)'ında bu zâtı "İmâmü'l-Eimme" diye tavsîf etmiştir.

[23] İBN-İ EBİ’D-DÜNYÂ:

Ebû Bekr Abdullah İbn-i Muhammed (208-281): Tanınmış muhaddislerdendir. Abbâsî Halîfelerinden Mu‘tezid’in ve Müktefî Billâh’ın mürebbîsi idi. Yüzden fazla te’lîfi vardır. Bâzıları şunlardır:

el-Ferec Ba‘de’ş-Şidde, Mekârimü’l-Ahlâk, en-Nevâdir, er-Regaib, Ahbâr-ı Kureyş.

[24] İBN-İ ŞÂHİN:

Amr İbn-i Ahmed İbn-i Osman (291-381): Tanınmış muhaddislerden ve vâizlerdendir. Üçyüzden fazla eser yazmıştır. En meşhur eserleri: Kitâbü's-Sünen, Mu'cemü'ş-Şuyûh, Keşfü'l-Memâlik ünvanlarını taşımaktadır.

[25] DÂREKUTNÎ:

Ebü’l-Hasen Aliyy İbn-i Ömer el-Bagdâdî (306-385): Meşhur muhaddislerden ve Şâfiî fakihlerindendir. Hatîb-i Bağdâdî bu zat hakkında: “Asrının en yüksek ilim adamıdır” diyor. Ebû Tayyib de: “Hadisde Emîrül-Müminîndir. (Sünen)’ini dikkatle okuyanlar, onun mezhepler hakkındaki geniş ve derin vukufuna hayran olur” diye takdir eder.

Başlıca eserleri: (Kitâbü’s-Sünen), (el-Muhtelif ve’l-Mu’telif), (el-İlelü’l-Vâride fi’l-Ahâdîsi’n-Nebeviyye)’dir.

Rical hakkındaki eserinde bilhassa zayıf ve i‘timada şâyân olmayan râvîleri tenkîd eder.

[26] ABD İBN-İ HUMEYD (249):

Ebû Muhammed Abd İbn-i Humeyd el-Kişşî. Huffâz-ı hadisdendir. Büyük bir (Müsned)'i ve tefsîri vardır.

[27] HAKÎMÜ’T-TİRMİZÎ:

Ebû Abdi’llah Muhammed b. Alî b. Hasen. Hicrî üçüncü asrın âlim ve muhaddislerinden, Horasan diyârının ünlü meşâyıhındandır. Babasından ve Kuteybe b. Sa‘d ve Süfyân b. Vekî gibi yüksek şahsiyetlerden rivâyet etmiştir.

“Hatmü’l-Vilâye” ve “İlelü’ş-Şerîa” nâmındaki kitapları te’lîf ettiğinden ve “Enbiyâların sonu olduğu gibi velîlerin de sonu vardır” dediğinden dolayı mutaassıp halk müşârün-ileyhi “Tirmiz”den çıkarıp nefyetmişlerdir. “Belh”e geldiğinde, mezheplerine uygun olduğundan, halk onu iyi karşılamıştır.

Eserlerinden başlıcaları şunlardır:

1- “Nevâdirü’l-Usûl fî Ahâdîsi’r-Resûl” Tirmizî bu eseri 300 konu üzerine tertip etmiştir. Üçte biri kadar da bir muhtasarı vardır. Eser, 1294’de 434 sahife olarak İstanbul’da basılmıştır. Celâlü’d-Dîn-i Süyûtî’nin bu esere bir zeyli vardır.

Dımaşk imamlarından şeyh İsmâil’in oğlu Mustafa’nın da “Mirkâtü’l-Vusûl Havâşî-i Nevâdirü’l-Usûl” adında 132 sahifelik bir ilâvesi vardır.

2- “Kitâbü’l-Furuk” Bu eserde müdârât müdâhene, muhâcce mücâdele, munâzara muğâlebe, intişâr intikam gibi mânâları birbirlerine yakın kelimeleri toplamıştır.

3- “İsbâtü’l-İlel”

4- “İlelü’ş-Şerîa”

5- “Garsü’l-Muvahhidîn”

6- “Gavrü’l-Ümûr”

7- “Kitâbü’l-Menâhî”

8- “Kitâbü Şerhü’s-Salât”.

255 târihinde vefât etmiştir. Rahmetu’llahi aleyh.

[28] İBN-İ ABDÜLBER:

Ebû Ömer Yûsuf bin Abdullah bin Abdülber el-Kurtubî (368-463): Büyük muhaddis, müverrih, edip ve allâmedir. Kurtuba'da doğmuştur. Tahsilini ikmâl ettikten sonra bilgilerini genişletmek için İslâm ilim merkezlerini dolaşmış; Mısır'da, Mekke'de mümtaz muhaddislerden hadis aldıktan sonra Leşbône ve Şenterîn kadılığına tâyin olunmuş ve Şâtıba'da vefât etmiştir.

Ebû Velid Bas: "Ebû Ömer seviyesinde bir muhaddis yoktur" diyor. Abdülber, yalnız müntesip bulunduğu Mâlikî fukahâsı arasında değil, bütün İslâm âlimleri arasında sözleriyle, fikirleriyle istidlâl edilir mümtaz bir sîmâdır.

Çok te'lifâtı vardır. En meşhurları şunlardır:

1- (Behîmetü'l-Mecâlis): Muhâdarâta âit olan bu eseri tavâif-i mülûk'tan Muzafferüddîn Akdes nâmına te'lif etmişti.

2- (el-İstîâb): Ashâb-ı Kirâm'ın hal tercümesine dair olup, misline tesâdüf edilmeyen şâheserdir.

3- (et-Temhîd lemmâ fi'l-Muvatta' mine'l-Maânî):

İbn-i Abdülberr'i dünyâya tanıtan, bu muazzam eseridir. Bilâhare müellif Temhîd'i ihtisâr ederek (el-İstinâd li-Mezâhibi'l-Ensâr.)

4- (Câmiu Beyâni'l-İlm ve Fazl): Bunun muhtasarı matbûdur.

5- (el-İntikâ' fî Fezâili's-Selâse): İmâm-ı A'zam, İmam Mâlik, İmam Şâfiî'nin haltercümeleridir.

6- (el-Muhtar fî Zikri'l-Hitâtı ve'l-Âsâr.)

[29] EBÛ MÛSE’L-EŞ‘ARÎ:

Abdullah İbn-i Kays el-Eş‘arî Radiyallahü anh (21 H.E.-44 H.): Eshâb-ı Kirâm’ın fakihlerinden, zâhid ve fâzıl bir zattır. Hicretten evvel kabîlesi halkı ve kendi birâderleriyle Mekke’ye gelip Müslüman olmuşlardır. İlm ü fazlı, zühd ü takvâsı ile Hazret-i Peygamber’in teveccühlerini kazanmıştı. Resûl-i Ekrem Efendimiz tarafından Zebid ve Aden taraflarına vâli tâyin buyurulmuştur. Hazret-i Ömer, Mugîre İbn-i Şu‘be Hazretlerinin azli üzerine Ebû Mûse’l-Eş’arî’yi Basra’ya vâli yapmıştır. Askerî kumandan olarak Ehvaz ve Isfehân taraflarını feth eylemiştir. Hazret-i Osman zamânında Kûfe’de vâli idi. (Sıffîn)’de de hakem tâyin olunmuştu.

Kur’an-ı Kerim’i güzel bir sadâ ve edâ ile tilâvet eder, dinleyenleri vecd ü istiğrak içinde bırakırdı. Bu bakımdan da Resûl-i Ekrem’in meth ü senâsına mazhar olmuştu.

360 hadis nakletmiştir. 4’ü yalnız Sahîh-i Buhârî’de ve 15’i Sahîh-i Müslim’dedir. Hicrî 44 veya 50 târihinde 60 yaşında olduğu halde Kudüs’de vefât etmiştir.

[30] RADIYYÜ’D-DÎN HASEN B. MUHAMMED ES-SÂĞÂNÎ:

Lûgat ilminde asrının en büyük âlimi, fakîh ve muhaddisi ve zamânında mevcut diğer ilimlerde vukuf sâhibi olan bu mümtaz sîmâ 577 târihinde Lâhor şehrinde doğmuş ve Gazne’de neş’et etmiştir. 615’de Bağdad’a gelmiş, bir müddet Bağdat’ta kaldıktan sonra Hind’e gitmiştir. Hacc vazîfesini îfâ için Mekke’ye, oradan da Yemen’e azîmetle tekrar Bağdad’a dönmüştür. Adı geçen zat Nazzâm-ı Merğînânî’den istifâde etmiş, lûgatte ihtisas ve riyâset onda nihâyet bulmuştur. Şeyhü’l-Muhaddisîn Şerefü’d-Dîn Dimyâtî, Sâğânî’den hadis rivâyet etmiştir.

Başlıca eserleri şunlardır:

Lûgat ilmine dair iki ciltlik “Mecmau’l-Bahreyn” ve “Sıhâh-ı Cevherî”ye tekmile olarak altı ciltlik bir eser yazmıştır. Yine lûgata âit “Eş-Şevârid”, “En-Nevâdir fi’l-Lûğa”, “Şerhi Ebyâti’l-Mufassal”, “Dürrü’s-Sahâbe fî Mevâzii Vefeyâti’s-Sahâbe”, “Şerhi Sahîh-i Buhârî” Muhtasar; hadise dair “Misbâhü’d-Dücâ”, “Meşâriku’l-Envâri’n-Nebeviyye min Sıhâhi’l-Ahbâri’l-Mustafaviyye”. 2246 hadisden ibâret bulunan bu kitabı Buhârî ve Müslim’den seçmiştir, Abbâsî Halîfelerinden Muntasır’ın kütüphânesine ithâf etmiş ve: “Bu kitap, sıhhat ve rasânet bakımından benim ile Allah arasında hüccettir” demiştir. Sâğânî bu eserin mukaddimesinde fasâhat ve belâgattaki kudretini göstermiştir. Kitap 1311 târihinde İstanbul’da basıldığı gibi İbn-i Melek’in şerhi ile birlikte bir kaç defa yayınlanmıştır. Kâtip Çelebi “Keşfü’z-Zunûn” da, Meşârık’a İbn-i Melek, İbn-i Kemal, Ekmelü’d-dîn Bâbertî, Mecdüddîn-i Fîruzâbâdî, Ziyâüddîn Alî b. Kirmânî, Alâüddîn Tâvûs Gaznevî, Şemsüddîn Atâyî, Kasım b. Kutlubuğa tarafından şerhler ve hâşiyeler yazıldığını kaydediyor. Meşâriku’l-Envâr Dârü’l-Fünûn Ulûm-i Âliye-i Dîniyye şûbesinde Tunus’lu muhaddis Prof. Abdü’l-Azîz Mekkî tarafından ders kitabı olarak okutulurdu.

Muhammed b. Es’ad el-Makdisî de Meşârık’ı ihtisâr etmiştir.

Sâğânî merhum, uydurma hadislere dair iki risâle yazmış, bu husûsda çok titiz davranmış, mevzû olmayan bâzı hadisleri de dercetmiş, hadis uyduran meşhurların isimlerini de kaydetmiştir. 650 tarihinde Bağdad’da füc’eten Allâh’ın rahmetine kavuşmuş, vasiyeti üzerine na’şı Mekke’ye nakledilmiştir.

[31] IYÂZ BİN HIMÂR (Radıya’llahu anh):

Basra’da yerleşmiştir. Otuz hadis rivâyet etmiştir. (Sahîh-i Müslim)’de iki hadisi mezkûrdur.

[32] İBN-İ EBÎ ŞEYBE:

Ebû Bekr Abdullah İbn-i Muhammed İbn-i Ebî Şeybe, (vefâtı: 235/849): Zamânının eşsiz muhaddislerinden ve büyük bilginlerindendir. Süfyân İbn-i Uyeyne ve Abdullah İbn-i Mubârek, Yahyâ İbn-i Saîd gibi yüksek şahsiyetlerden hadis almış, kendisinden de Buhârî, Müslim, Ebû Dâvûd gibi büyük muhaddisler hadis nakletmişlerdir.

Ebû Zür'a: "Hadis'de İbn-i Ebî Şeybe'den daha çok Hadis ezberleyen kimse görmedik" demiştir. Hatîb-i Bağdâdî bu zâtın tam mânâsiyle hadis ilmine vâkıf, sayılı muhaddislerden olduğunu söyler.

Mütevekkil'in emri ile halka hadis tedris etmesi için Bağdad'ın Rusâfe mescidinde bir kürsü hazırlatmıştı. Başına 3000 kişi toplanmıştı.

Hadise dair eserleri vardır: (Müsned)'i ve üç cüz üzerine (el-Musannef)'i meşhurdur.

[33] UKBE BİN ÂMİR:

İbn-i Kays el-Cühenî radiya'llahü anh (vefâtı: 58): Ashâb-ı Kirâm'ın fakihlerinden ve Kur'an-ı Kerimi cem' edenlerdendir. Ümerâdan, şâir ve cesur bir zattı. Sıffîn'de Muâviye tarafında bulunmuştur. Mısır Valiliğine tâyin edilmiş ve orada ölmüştür. 55 hadis rivâyet etmiştir.

HADİS RÂVİLERİNİN HAL TERCÜMESİNİ YAZARKEN İSTİFADE EDİLEN ESERLER

Tezkiretü'l-Huffâz = Hâfız Zehebî
Mîzânü'l-İ'tidal = Hâfız Zehebî
Üstü'l-Gâbe = İbnü'l-Esîr
el-İsabe = İbn-i Hacer el-Askâlânî
Vefeyâtü'l-A'yân = İbn-i Hallikân
Tabakâtü'ş-Şâfiiyye = Tâceddîn Sübkî
Umdetü'l-Kârî fî Şerhi'l- Buhârî = Bedrüddîn el-Aynî
Mirkâtü'l-Mefâtîh Şerh-ü Mişkâti'l-Masâbîh = Aliyyü'l-Kârî
Feyzü'l-Kadîr Şerhü'l- Câmii's-Sagîr = Abdurraûf Münâvî
Delîlü'l-Fâlihîn Şerhü Riyâzü's-Sâlihîn = Muhammed b. Allân es-Sıddîkî
Mu'cemü'l-Matbûâti'l- Arabiyye = Yûsuf Elyan Serkis
el-A'lâm = Hayreddin ez-Ziriklî
Kamûsu'l-A'lâm = Şemseddin Sâmi
Tecrîd-i Sarîh Mukaddimesi = Ahmed Naim
Tecrîd Şerhi = Kâmil Miras
el-Hakâyık = Hacı Zihni
Meşâhir-i Ashâb-ı Güzîn = Hilmi-Zâde İbrâhim Rıfat